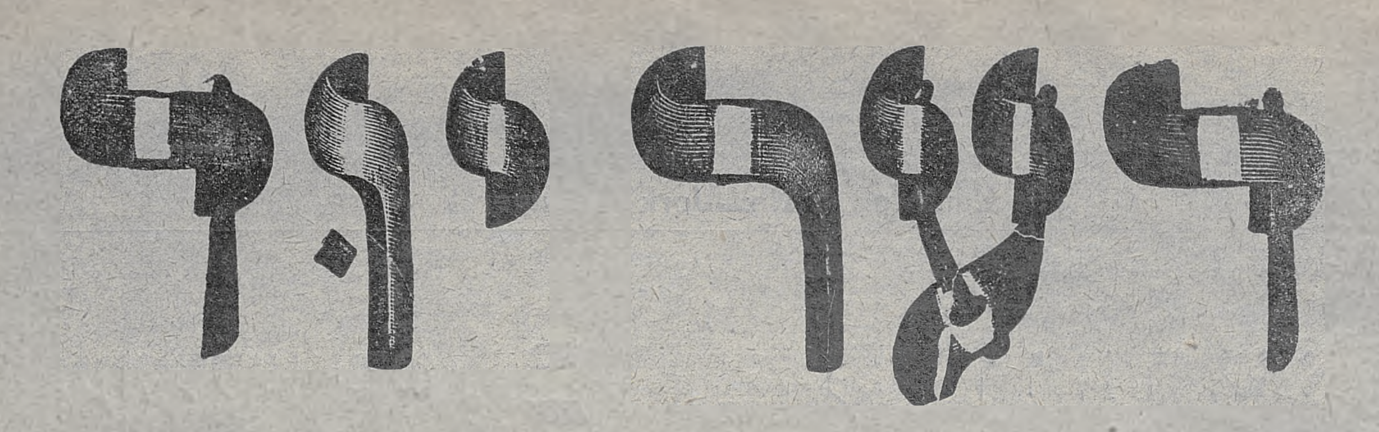

DER JUDE

צייטשריפט פיר אלע יודישע אינטערעסען

ערשיינט יעדע וואך ◆◆◆◆ ◆◆◆◆ פערלאג: חברת „אחיאסף“.

קראקוי, ואדר תרס״ב. ······•••• פיערטער יאהרגאנג. ••••······ Krakau 27 März 1902.

נומר 13

אינהאלט:

די יודישע פאמיליע.

דאס יעטצטיגע דריטע העפט איז דאס לעטצטע פון דעם ערשטען פיערטיל יאהר און מיר דערמאנען אונזערע געעהרטע אבאנענטען וועלכע האבען צוזאמען מיט דעם „יוד“ אויך אויסגעשריעבען דעם זשורנאל „די יודישע פאמיליע“ און האבען איינגעצאהלט די ערשטע ראטע 75 קאפ׳, זיי זאלען צושיקען די לעטצטע **75** קאפ׳, צוזאמען מיט דער צווייטע ראטע 2 ר׳ פיר דעם „יוד“, בכדי זיי זאלען אויך ווייטער בעקומען פונקטליך, ווי ביז אהער, די צייטונג מיט דעם זשורנאל.

די אבאנענטען וואס שרייבען אויס „די יודישע פאמיליע“ אליין דארפען צושיקען פיר דעם צווייטען פיערטיל-יאהר — 1 רובל.

דער איינציגער זשורנאל אין דער יודישער שפראך וועט אויך ווייטער געבען זיינע לעזער אינ-טערעסאנטע ארטיקלען און ערצעהלונגען, אריגינעלע און איבערזעטצע, שירים, ביאגראפיען אז״ו. און אויסער די אלע בעשטענדיגע אבטהיילונגען וועלען אין די ווייטערדיגע העפטען איינגעפיהרט ווערען אויך נייע אבטהיילונגען, אין וועלכע עס וועט דאס אנגענעהמע מיט דעם נוטצליכען פערבונדען זיין. איבערהויפט וועלען מיר פערגרעסערן דעם טהייל פון **פאפולער־וויסענשאפטליכע ארטיקלען.**

בכלל קענען מיר פערזיכערן אונזערע געעהרטע אבאנענטען, אז מיר וועלען זיך אלע מיהע געבען דעם זשורנאל צו ברענגען צו אזא שטאנד ער זאל באמת זיין ניטצליך **פיר יעדע יודישע פאמיליע.** דארויף וועלען מיר נישט שפארען קיין הוצאות, נישט קוקענדיג אויף דעם ביליגען פרייז וועלכען מיר האבען געשטעלט, דען מיר האפען אז די יודישע לעזער פון זייער זייט וועלען אויך אונז מיטהעלפען וויי ווייט מעגליך צו פערשפרייטען צווישען זייערע בעקאנטע „די יודישע פאמיליע“.

דאס דריטע העפט איז צושיקט געווארען מיט דער נומר 12.

די אדמיניסטראציאן.

אין אמעריקא איז צו אבאָנירען דעם „יוד“ אין „די יודישע פאמיליע“ אויך אללע אויסגאבען אחיאסף'ס ביי: S. Kantorowitz New-Jork 4 Rutgerstr. 4

געזעלשאפט „כרמל“ ווארשא

אבטהיילונג אין אדעססא.

נאטירליכער וויין און קאניאק פון די יודישע קאלאניעס

וועלכע ווערען אויסגעארביים אין די וויינקעלערען פון

באראן ראטהשילד אין ארץ ישראל

Марка утв. правительствомъ.

אלע ויינען און קאָניאקען פון „כרמל“ (אויסער ווערמוטה) זענען כשר אויף פסח און עס איז אָבגעשיידט פון זיי תרומות און מעשרות כדין וכדת.

כדי צו בעוואָרענען כרמל-וויין און קאָנאַקען פון נאכגעפעלשטע, פערקויפען מיר אונזערע ווייגען און קאָניאקען נור אין פלעשער פערזיגעלט מיט אונזערע סטעמפעל און פערקניפט מיט דער פלאָמבע פון „כרמל“.

Золот. медаль Парижъ 1900.

Russie. Varsovie: Société „Carmel“ rue Nalewki. Odessa: Société „Carmel“ Rue Richelieu.	**Egypte.** Alexandria: J. Nessler.
France. Paris: „Vins de Palestine“ 68 Rue Bondy.	**Amerique.** New-York: Carmel Wine Co. 311 Fift. str. 357—359 Grand. str.
Allemagne. Berlin: Gsll. „Palaestina“ St. Wolfgangs Str.	**Danemark.** Copenhague Société „Karmel“ Adolph Steensallee 5.
Autriche. „Vienne: Gsll. Karmel“ Boerseplatz 6.	**Bulgarie.** Sofia, Société „Carmel“ Tscherweni Rak.
Angleterre London: Palestine Wine Co. 11 Bevis Marks	**Palestine.** Jaffa, Sté des Vignerons rue Boustros. Jerusalem, Sté des Vignerons rue Jaffa.

Этикетъ утв. правительствомъ.

511 אונזערע וויינען און קאָניאַקען איז צו בעקומען אין אַלע גרויסע וויינהאַנדלונגען אין גאַנץ רוסלאַנד.

נייעס! וויר האָבען ערפונדען איין גאָלד מעטאלל **Будущее залото** וועלכעס וויר פערקויפען אין פערשיעדענע אויסאַר־בייטונג צום בילליגען פרייזע אויך גאַנצע צייגקען. וויר גאַראַנטירען אַז דיזעס מעטאלל שטעהט ניכט אָפּ פאָן עכט גאָלד — עס שוואַרצט קיין מאהל. נאָך דייטליכער ערקלערונג ביטטע זיך צו ווענדען אַן: נייעס!

Бр. А. и К. Берманъ Староконстантиновъ Вол. губ.

תורת הבוכהאלטונג וחשבונות המסחר.

בעזרת חליפות מכתבים בשפת עבר' ורוסיה ע"פ שיטה ספעציאלית מתוקנה ומסוימה. המחיר בינוני. פרספקטים ומכתבים למבחן הנני שולה בהנם לכל איש אשר יודיעני את כתובתי.

כתכתי:

Ю. Б. Левику Бердичевъ (Кіев. губ.)

Iu. B. Lewik Berdyczow, (Russland.)

איזראעליטישע רעאל אונד האנדעלסשולע נעבסט פענסיאנאט צו פפינגשטאדט ביי דארמשטאדט.

די שילער (פאן 8 ביז 16 יאהרען) ערהאַלטען גרינדליכע וויסענשאַפטליכע אויסבילדונג אונד רעליגיעזע ערציהונג. בעסטע רעפערענצען ביי הערפאָרראגענדען מאַנגערן דעם אין־אונד־אויסלאנדעס, זאָוויע ביי פריהערען שילערן, די זיך אין אנגעזעהענען שטעללונגען בעפינדען.

505 נעהערעס דורך דירעקטאר ד"ר בארנאס.

א סורפריז פיר דאמען

די נייערפונדענע מאשינקע „האפטאגראף“ פאטענט נו' 1412 צום ארטיסטישען העפטען. דאס צוואנצינסטע יאהרהונדערט, וועלכעס איז אזוי רייך מיט ערפונדינגען האט אויך געבראכט די דאמען א נייעם „האַפטאגראף“ דורך וועלכען יעדער קען אהן פארהעריגע פארבערייטונג שען העפטען אויף מעבעל, קאוויארען, פארהענגע, טישטיכער, קישענס א.ז.וו. צו ארבעטען איז זעהר אנגענעהם און מען דארף נישט אנשטרענגען די אויגען און עס פערמאטערט נישט. מיט הילף פון „האפטאגראף“ קאן מען אויס־העפטען אין איין שטונדע מעהר ווי מיט דער האנד א גאנצען טאָג. אין אויסלאנד איז דער „האפטא־גראף“ אזוי פערברייטעט אז עס איז נישטא קיין איין הויז, וואו ער ווערט נישט בענוצט. ער איז זעהר א גוטע פערוויילונג און בעדערפטיגע ברענגט ער א זיכערען פעדדיענסט. דער „האפטאגראף“ וועט מאַכען איין גרויסע ענדערונג אין פרויען־האנדארבייט.

פרייז מיט פארטא 4,85 רובעל, פער נאכנאהמע 4,95 ר'. אילוסטרירטע אנווייזונג אומזיסט. אדרעסע:

I. Французъ, Варшава, Королевская 49.

צו אונזערע געעהרטע אבאנענטען!

מיר געפינען פיר נייטהיג צו דערמאַנען אונזערע יעהרליכע אַבאָנענטען וועלכע האָבען אויסגעשריעבען דעם „יוד" איין אויסצוצאָהלען אין ראַטעס, אז מיט דער יעטצטיגער נומר 13 ענדיגט זיך זייער אבאָנעמענט און זיי דארפען גלייך צושיקען

די צווייטע ראטע — 2 רובל

און די וועלכע האָבע אויסגעשריעבען דעם „יוד" צוזאמען מיט דעם זשורנאַל „די יודישע פאמיליע" און האָבען פיר דעם זשורנאל מעהר נישט איינגעצאָהלט ווי די ערשטע 75 קאפ. — האָבען אויסער די 2 רובל פיר דעם „יוד", אויך צוצושיקען פיר דעם זשורנאָל

די לעצטע ראטע - 75 ק. (צוזאמען 2.75 ר.)

דאביי בעמערקען מיר, אז די וועלכע האָבען אונז איינגעצאָהלט אויף דעם „יוד" 2.50 אדער 3 רובל — מוזען צ שיקען די איבריגע צו דער צווייטער ראטע דאס הייסט: 1.50 אדער 1 רובל. ווייל זיי זענען ביי אונז פערשריעבען אַלס יעהרליכע אַבאָנענטען וועלכע האָבען נור איינגעצאָהלט די ערשטע ראַטע, און פון זייער צושיקען דאס איבריגע געלד העננט אָב דאָס ווייטער שיקען פון בלאט. אויך די אבאָנענטען וועלכע האָבען אויף דעם זשורנאל „די יודישע פאמיליע" געשיקט מעהר אָדער ווענינער ווי 75 ק. — מוזען יעצט צושיקען די איבריגע צו 1.50 ר., מיט פאָרטאָ.

און מיר בעטען זעהר אונזערע געעהרטע אבאָנענטען צוצושיקען די ראַטעס אוננעזאמט אום אונז די מעגליכ־קייט צו געבען ווייטער צו שיקען די צייטונג מיט דעם זשורנאַל פינקטליך, אין דער צייט.

מיר זענען אויך מודיע אז נייע אַבאָנענטען ווי אויך אלטע, יעהרליכע, וועלכע ווילען יעצט אַריינשיקען די צווייטע ראַטע און זיי האָבען ביי דער ערשטע ראטע דעם זשורנאַל „די יודישע פאַמיליע" נישט אבאָנירט — האָבען דאָס רעכט אריינצושיקען נור 1 רובל (פיר פאָרטאָ בעזונדערס 50 קאפ.) אויף צו בעקומען דעם מאָנאַטליכען זשורנאַל

„די יודישע פאמיליע"

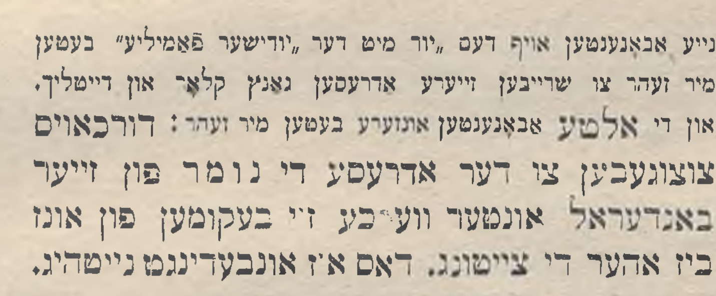
יעדעם מאנאט א העפט.

און אויך וויל פיעלע פ־ענען אונז אַן צי האָבען זיי היינטיגס יאָהר דאָס רעכט אויסצושרייבען די

4 טהייל „וועלטגעשיכטע"

צום ביליגען פרייז פון 1 רובל (מיט פאָרטאָ 1.50) ערקלערען מיר אז מיר זענען בערייט אויך היינטיגס יאָהר אונזערע אבאָנענטען צו געבען די 4 טהייל „וועלטגעשיכטע" צום ביליגען פרייז און די וואס ווילען יעצט אריינשיקען 1.50 רובל ווילען בעקומען אין מאָנאַט מאי 2 בענדער און אין מאָנאַט אוגוסט 2 בענדער.

נייע אבאָנענטען אויף דעם „יוד מיט דער „יודישער פֿאַמיליע“ בעטען מיר זעהר צו שרייבען זייערע אדרעסען גאַנץ קלאָר און דייטליך.
און די אלטע אבאָנענטען אתזערע בעטען מיר זעהר: דורכאויס צוצוגעבען צו דער אדרעסע די נומר פֿון זייער באַנדעראָל אונטער וועלכע זיי בעקומען פֿון אונז ביז אהער די ציישונג. דאס איז אונבעדינגט נייטהיג.

„דער יוד“

וועט זיך אויך ווייטער מיט דערזעלבער איבערגעבענהייט און ליעבע צום יודישען פֿאָלק פֿערנעהמען מיט אַלע פֿראַגען און ענינים וועלכע קענען איהם, דעם פֿאָלק, נוטצען ברענגען אין זיין טעגליכען לעבען.

אויסער אלע בעוואוסטע אבטהיילונגען אין דעם „יוד“, וועלכע ווערען בעאַרבייטעט דורך די בעסטע און בעליעב־טעסטע יודישע שרייבער האָט די רעדאַקציאָן פֿון „יוד“ אום נאָך מעהר דעם יודישען פֿאָלק צו נוטצען, פֿון די לעצטע נומערן אן איינגעפֿיהרט איין ספעציעלע אבטהיילונג פֿיר

טעכנישע ידיעות,

ידיעות וועלכע קענען נוטצען ברענגען יעדען און איבערהויפט דעם **יודישען בעל־מלאכה** וועלכער נייטהיגט זיך געוויס אין דעם זעהר.

אונזער רעדאַקציאָן נעהמט זיך אונטער יעדען בעל־מלאכה, יעדען פֿאַכמאַן, וועלכער וועט זיך ווענדען צו איהר מיט וועלכע עס איז פֿראַגע וואָס געהער צו דיזער אַבטהיילונג — ווי ווייט מעגליך קלאָרע ענטפֿער צוצושטעלען וועלכע וועלען לערנען און ראַטהען. די ענטפֿער'ס וועלען געגעבען ווערען פֿון ספעציאַליסטען: אינזינערען, חעמיקער, טעכניקער או"וו.

נאָר מוזען די פֿראַגען קורץ און גאַנץ קלאָר געשטעלט ווערען דורך איין ריינער, לעזבאַרער האַנדשריפֿט. און יעדע פֿראַגע דארף אויף זיך טראַגען דעם אויפֿשריפֿט „ט ע כ נ י ק“.

איבערהויפט ווי די רעדאַקציאָן פֿון „יוד“ פֿין איהרער זייטע אַזוי אויך די אַדמיניסטראַציאָן פֿין איהרער — גיעבע זיך מיהע דעם לעזער, דעם אבאָנענט, ווי מעגליך צופֿריעדען צו שטעלען און האָפֿען דאדורך אייף זיין מיטהילף, אויף ווי מיטווירקען דעם „יוד“ ווי ווייט מעגליך צו פֿערברייטען.

אבאָנאמענט־פרייז פֿון יוד:

יעהרליך 5 ר' (מיט דעם זשורנאל „די יודישע פֿאַמיליע“ 6.5 רובל) האַלביעהריליך 3 רובל, פֿיערטעליעהרליך 1.50 ר. — יעהרליכע אבאָנענטען קענען אויך אויסצאָהלען די 5 רובל (אָדער די 6.50 רובל) אין ראַטעס: ביים אבאָנירען 2 רובל (אָדער 2.75 רובל), דען 1 אפריל 2 רובל (אָדער 2.75 רובל) און דען 1 אווגיסט — 1 רובל.

עס ווערט אויך אנגענומען אבאנעמענט אויף דעם „יוד“ פֿון 1 אפריל ביז ענדע יאהר צום פרייז פֿון 4 רובל (מיט דעם זשורנאל „די יודישע פאמיליע“ 5.50 רובל). אויף אויסצוצאָהלען אין 2 מאָהל: ביים אבאָנירען און דען 1 איגוסט.

די אדרעסע: Издательство ,,Axiacaфъ“, Варшава. — Verlag „Achiasaf“, Warschau.

פערזענליך טווארדאַ נימר 6. — אכטהיילונג: נאַלעווקי, איוואַנאָוו'ס באַזאַר.

די אדמיניסטראַציאָן „דער יוד“.

IV. Jahrgang. **DER JUDE.** Nr. 13

דער יוד

צייטשריפט

פיר אלע יודישע אינטערעסען.

ערשיינט יעדע וואך.

פערלאג: חברת „אחיאסף“.

אבאנאמענטס פרייז יעהרליך:
אסטרייך-אונגארן —.12 קראנען
האלביאהריג —.6 „
פירטעליאהריג —.3 „
דייטשלאנד —.10 מארק.
ארץ ישראל —.12 פראנק.
אנדערע לענדער —.15 „
אמעריקא ענגלאנד —.10 שילינג

פרייז פון מודעות (אנצייגען):
פיר יעדער קליינע שורה פעטיט
20 העללער, 25 פפעניג, 10 קאפ.

די אדרעסע פיר עסטר.-אונגארן
און אנדערע לענדער:
Administration Der Jude,
Krakau, Gertrudy 16.

דער פרייז פיר רוסלאנד:
גאנץ יאהרליך —.5 רובל.
האלב יאהרליך —.3 „
פיערטעל יאהרליך 1.50 „

מען קען אויך אויסצאהלען אין
3 ראטען:
ביים אבאנירען — 2 רובל
דען 1טען אפריל — 2 „
דע 1טען אויגוסט — 1 „

איינצעלנע נומערן 15 קאפ.—
30 העללער.

ענדערן די אדרעס קאסט 20 קאפ

די אדרעסע פיר רוסלאנד:
Издательство
„Axiacaфъ“, Варшава.

קראקוי, ואדר׳ תרס״ב. נומר 13 Krakau, 27 März 1902.

די פראטעסטען.

די לעצטע צייט איז ביי אונז שטארק איין אין דער מאדע צו שרייבען פראטעסטען. זיי זענען געווארען עפיס ווי א מין אנשטעקענדע קראנקהייט, וואס ברייטעט זיך אלץ מעהר אויס. איז עפיס איינער מיט וואס עס איז ניט צופרידען — און אונצופריעדענע געפינען זיך דאך שטענדיג אומעטום —, אדער ווערט עפיס א זאך געטהון ניט ווי אין אנדערער וויל אדער פערשטעהט, געהט גלייך אוועק ביי אונז א סדרה פון פראטעסטען. נענען וואס נאר האט מען די לעצטע יאהרען ביי אונז ניט פראטעסטירט און וואו נאר האט מען ניט געקליבען התימות אויף פראטעסטען? פאר וואס דען ניט? וואס איז דען גרינגער ווי צו געבען א חתימה, בפרט אז מען רעדט זיך איין אז מיט דעם אונטערשרייבען פטר׳ט מען אב טאקי א אמת וויכטיגע ארבייט. אונזערע פראטעסטען זענען אבער ניט א סימן פון שטארקייט, ווייל שטארקע פראטעסטירען ניט נאך אנאנד געגען די ארבייט פון אנדערע, נאר זיי טהוען זי אליין, ווי זיי געפעלט. אין אונזערע פראטעסטען זעהען מיר נור אונזער נערוואזיטעט און ניט בעזעסענקייט. מיר טהוען אלץ אין איילעניש און האפעניש, מיר האבען נור עפיס א ווארט, א האלבעס ווארט, און מיר ווערען שוין איפגערעגט, געהען ארויס פון די כלים. פערלירען גלייך דעם שכל און מיר שרייבען באלד פראטעסטען, געהט נור אוועק א קורצע צייט, ווערט שוין אלץ פערגעסען, און מיר זענען שוין ווייעדער פערטהון אין נייע ענינים.

אזא בענעהמען זיך האט מען געקאנט זעהן ביי אונז ביי דער גרינדונג פון דער ציוניסטישער פאלקספארטיי. גלייך ווי די באזעלער קארעספאנדענטען האבען נעבראכט ווענען איהר ניט גענויע אדער ניט קלארע ידיעות, האט שוין צו זיי די רעדאקציאן פון „המליץ“ צינעגעבען אייגענע פעפער,— און עס איז ענטשטאנען אומעטום א פלאנטעניש אין די געדאנקען און א מישעניש אין די בעגריפען.

אונזערע לעזער זענען שוין בעקאנט מיט די מיאוסע בלבולים, מיט וועלכע „המליץ“, איז ארויס געגען די יונגע ציוניסטען. די ידיעות וואס זענען אין די לעצטע צוויי חדשים געוועזן אין די יודישע צייטונגען, האבען שוין אויף קלאר בעוויזען, ווי דע „מליץ“ האט פון איילעניש און האפעניש פערגעסען, וואו ער איז אויף דער וועלט, און האט צונעשריבען דער אסיפה אין באזעל אזוינע זאכען, וואס זענען נישט געשטויגען און נישט געפלויגען.

דורך די בלבולים, וועלכע „המליץ“ האט ארויפגעווארפען אויף די יונגע ציוניסטען האט ער ארויסגערופען געגען זיי א העטצע און פראטעסטען פון פיעל מענשען, וועלכע האבען דעם „מליץ“ געגלויבט אויפן ווארט, ווייל אדער עס האט זיי געפעהלט דאס ביסיל געזונדע קריטיק ארויסצוגעפינען דעם אמת אין די פיעל שקרים, אדער ווייל זיי זענען צו ווייניג בעקאנט געוועזן מיט דער ציוניסטישער יוגענד, כדי זיי זאלען גאר קענען זיך אין אזא קריטיק ארייגלאזען.

מיר גלויבען, אז די רעדאקציאן פון „המליץ“ האט עס ניט בכיוון געטהון, נאר זי איז אליין פערפיהרט געווארען פון די קארעספאנדענטען, וואס האבען זיך ניט אבגעהיט אין זייערע ווערטער און געגעבען א פאלשעס בילד פון די באזעלער אסיפות. דורך זיי איז דער רעדאקטאר פון „המליץ“ געקומען צו דעם פאלשען געדאנק, אז די ציוניסטישע יוגענד איז געגען די העבראישע שפראך און אז זי האט בעשלאסען מחרים צו זיין זיין בלאט. די ידיעה, וועלכע עס איז דערנאך געקומען אין „המליץ“, אז פון פעטערבורג האט מען דעפעשירט קיין באזעל, דאס מען האט דעם „מליץ“ פערמאכט, האט נאך מעהר פערגרעסערט די אויפגערעגטהייט פון רעדאקטאר און פון זיינע פריינד. דער רעדאקטאר פון „המליץ“ האט פערלארען פון אויפרעגונג דעם קאפ; אין זיין ווילדען כעס האט ער, ווי עס ווייזט אויס, ניט געוואוסט וואס ער טהוט און וואס ער רעדט. ער האט זיך אזוי פערגעסען, אז ער האט זיך ערלויבט צוזאמענצוקניפען די פעטערבורגער דעפעשע מיט די צעירים. עס פערשטעהט זיך, אז די איפגערעגטקייט פון „המליץ“ האט זיך איבערגעגעבען ווייטער. און עס האבען זיך אנגעהויבען שיטען פראטעסטען פון מענשען, וועלכע זענען פערפיהרט געווארען גלייך מיט דער רעדאקטאר און וועלכע האבען געגלויבט גלייך מיט איהם אין די אלע נידריגקייטען און בלבולים, וועלכע זיין צוהיצטע פאנטאזיע האט אויסגעקלערט.

אמת, פֿון אַ רעדאַקציאָן האָט מען געקאָנט פֿערלאַנגען, ז‍י זאָל שטעהן לכל הפחות עפּיס העכער פֿון די קליינשטעדטישע לעזער און זאָל מיושב׳דיגער בעטראַכטען דאָס לעבען, נאָר פֿאַר׳ן „המליץ״ איז מסתמא אַזאַ פֿאָדערונג צו הויך.

עס זענען אַוועק צוויי חדשים, און עס האָט זיך אַרויסגעשטעלט, וואָס פֿאַר אַ עפֿענטליכעס פֿערברעכען עס איז בעגאַנגען געוואָרען אין אונזער ליטעראַטור. די פֿאַקטען האָבען אַרויסגעוויזען, אַז די יונגע ציוניסטען זענען פֿאַר די העברעאישע שפּראַך גלייך מיט אַלע אַנדערע ציוניסטען, און אַז דאָס מחרים זיין דעם „מליץ״ איז מעהר ניט געווען ווי אַ צופֿעליגע מיינונג פֿון אַ איינצעלנעם מענשען. אמת איז נור, אַז דר. עליאַשעוו האָט געהאַלטען אַ שאַרפֿע קריטישע רעדע געגען די יודישע צייטונגען און ניט נור געגען „המליץ״ אַליין. אין זיין קריטיק האָט ער אויפֿגעוויזען, אַז די יודישע צייטונגען ווירקען צו ווייניג אויף דאָס לעבען, אַז זיי בריינגען צו שפּעט די וויכטיגסטע ידיעות, אַז אין די העברעאישע צייטונגען הערשט פֿיעל כּטלנית, אַז דער שטייגער פֿון קריטיק און ויכוחים ווערט געפֿיהרט אין די יודישע צייטונגען זעהר גראָב. דר. עליאַשעווס קריטיק, קען זיין, איז צו שאַרף געווען, נאָר ווער וועט אָבער לייקענען, אַז די דאָזיגע גערעדענקען זענען ניט אמת? אַלענפֿאַלס איז ה. עליאַשעווס רעדע געווען איין אַרבייט פֿון אַ ערנסטען קריטיקער. זיין רעדע האָט ער געהאַלטען ווי אַ פֿריינד און ליעבהאָבער פֿון דער העברעאישער שפּראַך, וועלכע איז איהם טייער און הייליג; אָבער דערפֿאַר וואָס ער האָט ליעב אונזער שפּראַך און אונזער ליטעראַטור דאַרף ער אונזער דאַנק ניט, אונזער דאַנק פֿערדינט ער נור פֿאַר די געזונדע קריטיק, אין וועלכער ער וויזט אויף איהרע פֿעהלערן. אין זיין גאַנצער רעדע זענען די נעמען פֿון צייטונגען בכלל ניט דערמאַנט געוואָרען, און פֿון איהר האָט מען בשום אופֿן ניט נער־קאָנט אַרויסנעהמען אפילו דעם קלענסטען ווינק אויף ההרמות.

גאַנץ אומגעריכט אָבער האָט מיט אַ מאָל איין בערלינער סטודענט (קונין) נאָך דר. עליאַשעווס רעדע פֿאָרגעלעגט, מען זאָל מחרים זיין דעם „מליץ״. דער פֿאָרשלאַג איז אָבער אויסגעקומען אַלעמען פֿאַר משונה׳דיג. דר. עליאַשעוו, שרייבט מען אונז, איז דער ערשטער געוועזען, וועלכער האָט דעם פֿאָרשלאַג אויסגעלאַכט, און דער פּרעזעס פֿון דער אסיפה האָט גענויטהט דעם ה׳ קונין, אַז ער זאָל פֿון זיין פֿאָרשלאַג זיך גלייך אָבזאָגען. דערמיט האָט זיך איינענטליך אויסגעלאָזען די גאַנצע פֿראַגע, וואָס האָט אַנגעמאַכט אַזאַ רעש. פֿאַר דעם ה. קונינס פֿאָרשלאַג קען די אסיפה פֿון די צעירים אויף זיך קיין אחריות ניט נעהמען, און ווען מען האָט דערפֿאַר פּראָטעסטירט געגען די יונגע ציוניסטען, איז עס נור געווען פֿון אונזער געוועהנליכען איילעניש. די צעירים זענען דאָך אַלע געווען געגען דעם ה. קונין, און זיין פֿאָרשלאַג האָט מען דערום גיזדאַ־פּט בעטראַכטען נור ווי אַ פּריוואַטע מיינונג, וואָס געהט קיינעם ניט אָן. קיינער האָט אויך ניט געקאָנט פֿערוועהרען, אַז ה. קונין אָדער איין אַנדערער זאָל אַזאַ פֿאָרשלאַג שטעלען אויפ׳ן קאָנגרעס. וואָלט מען דאַן געדאַרפֿט פּראָטעסטירען אויך געגען דעם קאָנגרעס?

דאָסזעלבע איילעניש און נערוואָזיטעט האָט זיך אויך אַרויסגעשטעלט בנוגע די פּעטערבורגער דעפּעשע. איצט ווייסען שוין אַלע, אַז די דעפּעשע, מיט וועלכער דער „מליץ״ האָט פֿערקלונגען די וועלט, איז געווען ניט פֿון אַ פּריוואַטמענשען, ניט פֿון אַ „קאָנקורענט״ און נאָך וועניגער פֿון אַ צעיר, נאָר פֿון דעם פּעטערבורגער טעלעגראַפֿען־אַמט. די מעשה איז אַזוי געווען: ה. קליינמאַן, דער קאָרעספּאָנדענט פֿון „המליץ״, האָט דעפּעשירט וועגען דעם סולטאַנס ענטפֿער אויף די בעגריסונג פֿון קאָנגרעס. לויט די רוסישע געזעצען ווערען אָבער דעפּעשען איבער

פֿעליעטאָן.

קְלֵיינֶע מֶענְשֶׁעלֵיך

מִיט קְלֵיינֶע הַשָׂגוֹת.

בילדער

פֿון שלום־עליכם.

XIII

פֿערבייגגט אהיים.

נישטאָ איין זאַך אויף דער וועלט, וואָס מע זאָל דערפֿון נישט וויסען אין כתריליווקע, נישטאָ איין נייעס אויף דער וועלט, וואָס מע זאָל דערפֿון נישט געוואָהר ווערען אין כתריליווקע.

אֶמת, אַז עס קומט אָן אַהין, קומט דאָס אָן שוין אביסיל שפּעטליך און נישט פֿון דער ערשטער האַנד — נו וואָס זשע איז? איין אומגליק אַ גרויסער? אדרבה, מיר דאַכט אַז ס׳איז גאָר אַ מַעלָה, די גרעסטע מעלה.

וואָרום, צווישען אונז רעדענדיג, וואָס האָבען אשטיינער, די כתריליווקער יודען צו פֿערליערען אַז זיי וועלען געוואָהרע ווערען די היינטיגע נייעסען, די „בשורות טובות ישועות ונחמות״, וואָס לאָזען זיך הערען אויף דער וועלט, חָלִילָה וְחַס שפּעטער מיט אַ חודש אָדער מיט צוויי?

למאַי וואָס טהוט מען אַז איינער לאָזט זיך אַוועק אין אַ ווייטער מְדִינָה, פֿערבלאָנזעט אין דער מִדְבַּר ערגיץ, אָדער אויף איין אינזעל איינער אַליין, ווערט אָבגעריסען פֿון דער לעבעדיגער וועלט און ווייסט נישט אפילו ווען איז ראש־חודש, ווען געפֿאַלט פּורים. און ווען האָבען מיר פּסח?

אָדער די שעה זאָל ניט זיין, אַ מענש ווערט חלילה שלאָף, ליינט זיך אַוועק אין בעט אַריין און פֿערליערט אַלע געדאַנקען?

אָדער גלאַט אַזוי עס מאַכט זיך אַמאָל אַ שטיקיל צייט וואָס דער קאָפּ איז משטיינסגעזאָגט אַזוי פֿערדרעהט, אַז איהר ווייסט נישט אויף וואָס פֿאַר אַ וועלט איהר געהט אַרום?

די כתריליווקער יודען ווייסען ברוך השם קיין מאָל ניט וואו זיי זענען אין דער וועלט; ווען ניט דער לוּח, וואָס האַלט זיי אויף די פּיס, וואָלטען זיי שוין לאַנג אַנגעשפּאַרט נאָט ווייסט וואו... און וואָס איז דאָס חדוש... אַז מען איז תמיד פֿערטאַרעראַמט און פֿערטראָגען אין דאגות־פּרנסה און דער קאָפּ ליגט אַריינגעטהון נור אין איין זאַך: „וואו נעמט מע אויף מאָרגען? מילאָ היינטיגען טאָג האָט מען ווי ס׳איז אָבגעשטופּט, וואָס וועט אָבער זיין מאָרגען?״... נאָך אַזאַ מין הַקְדָמָה וועט אייך שוין, דאַכט זיך ניט זיין קשה, וואָס אין כתריליווקע האָט מען דערהערט דאָס וואָרט „ציוניזם״ ערשט העט־העט, ווייס איך ווען, נאָכ׳ן צווייטען יודישען קאָנגרעס וואָס אין באַזעל.

תְּחִלַּת האָט ניט יעדער פֿערשטאַנען וואָס איז די טייטש „ציוניזם״. ציוניזם־ציוניזם, קאָרג ווערטער פֿאַראַן ביי אונז וואָס ווערען נישט איבערזעצט אין אונזער לשון און פֿון דעסטוועגען גאָר נישט? לְמָשָׁל נעמט אונזער חומש, ווי מע לערענט ביי אונז אין חדר: קָרְבָּן — אַ קרבן, מִזְבֵּחַ — אַ מזבח, מִשְׁפָּט — אַ משפט, גַנָב — אַ גנב, זוֹנָה — אַ זונה, בְּהֵמָה — אַ בהמה... איך רעד שוין ניט פֿון יענע הויך דייטשע ווערטער, ווי למשל: שפּיפֿון — אַ פּיפּערנאָטער, שָׁמִיר — אַ לינדענוואָרם, אשה — אַ פֿייעראָפּפֿער לאמר — אַזוי צו זאָגען, דאָס איז שוין ווי מין רַבִּי רַב זֶרַח פֿלעג זאָגען און מאַכען חוזק פֿון די היינטיגע מיט זייער שפּראַך: „ציבעליזאַציע — קראַנצע־

געקרוינטע פּערזאָנען פריהער קאָנטראָלירט, דערום איז די דעפּעשע ניט אָבגעגעבען געוואָרען דעם אדרעסאט צו דער צייט, און דאָס טעלעגראַפענאַמט האָט ווי געוועהנליך מודיע געוועןדעם ה. קליינמאן, אַז זיין דעפּעשע צום „מליץ" לויט דעם און דעם פאראגראף איז פֿער־האַלטען געוואָרען. ה. קליינמאן האָט פֿאַלש אויסגעטייטשט דעם פּשט פֿון דער דעפּעשע און האָט געמיינט, אַז די צייטונג איז פֿערמאכט געוואָרען. ער האָט וועגען דעם אנגעפֿרעגט דעם רעדאקטאר פֿון „המליץ". און אזוי איז ענטשטאַנען אַ נייער בלבול געגען די צעירים.

מילא די רעדאקציאָן פֿון „המליץ" האָט פֿריהער, אויף דער הייסער מינוט, דאָס אַלץ ניט געקאנט וויסען, אָבער איצט ווייס זי שוין דאָס אַלץ אזוי גוט, גלייך ווי מיר. איצט זעהט זי שוין איין איהר אומרעכט געגען די יונגע ציוניסטען, זי זעהט איין איהר שולד און דעם רעש און געפּילדער, וואָס זי האָט אָנגעמאַכט, — און די רעדאקציאָן טהוט איצט עפֿענטליך תשובה אויף איהרע גרויסע זינד. די רעדאקציאָן פֿון „המליץ" זאָגט איצט מיט רעכט, אז מען דארף ניט צוזאַמענמישען דעם כלל מיט'ן פרט, אז פֿאַר די זינד פֿון די איינצעלנע מענשען קען דער כלל אויף זיך קיין אחריות ניט נעהמען, אז זי איז ניט געגען די צעירים בכלל, נאָר געגען די איינצעלנע פֿאקטען פֿון איינצעלנע מענשען, וועלכע זי רעכענט אויס אין איהר אַרטיקעל „כלל ופרט".

דאַכט זיך, גאנץ שען. ענדליך הערען מיר קלאָרע דבורים און מיר זעהן איין ערנסטען ויכוח. זאָס פֿ־עהט אונז. עס פֿ־רעהט אונז אויך, וואָס דער „מליץ" בעמיהט זיך איצט זיך אָבצוואַשען אַ ביסיל פֿון דעם מבול מיט ברוד, וואָס ער האָט ארויפֿגעטראָגען אויף זיינע בלעטער. אָבער אין גאנצען זיך ריין צו וואַשען האָט דעם „מליץ" פֿערפֿעהלט אַביסיל מעהר עהרליכקייט און אַ ביסיל העכערע מאָראַל, און דערום האָט ער זיך אויך איצט ביי זיין תשובה טהון ניט געקאנט אָבזאָגען פֿון פֿערגניגען אבצודרוקען די איבערגעבליבענע פּראָטעסטען, וועלכע ער האָט געהאַט געגען די צעירים און וועלכע ער האָט אליין אַרויסגערופֿען דורך די פֿאלשע בעשולדיגונגען. דעם „מליץ" האט אויך פֿערפֿעהלט די מאראלישע קראַפֿט זיך מודה צו זיין אין אלין, ווי ער האָט פֿערפֿיהרט— חאָטש ניט בכיוון – זיינע לעזער, ווי ער האָט אומויסט און אומנישט ארויסגערופֿען אַ העטצע געגען אונזער יוגענד, ווי ער האָט ערנידריגט דעם כבוד פֿון אינזער ליטעראַטור און אונזער פּרעסע. נאר דערצו האט „המליץ" געדראַפּט האָבע מעהר מאראלישע גבורה, וועלכע איז מסתמא העכער פֿאַר דעם מוטה, וואס איז נויטהיג אויף אויסצוקלערען בלבולים אדער צו זידלען זיך און שילטען. צו אזאַ מאַ־אלישער גבורה, ווייזט אויס, קען זיך „המליין" דאָך ניט דערהויבען.

י. ל.

פּאליטישע איבערזיכט.

מעטוענס מפּלה. — דעלאַרייס איידעלקייט. — די אירלענדער.

אַ גרויסע און אומגעריכטע מַפָּלָה האָבען געהאַט די ענגלענדער אין זייער מִלְחָמָה מיט די בורען. דער ענגלישער גענעראל מעטוען האָט זיך נאָכגעיאָגט נאָך דעם בוירישען פֿיהרער דעלאַריי, וועלכער איז געוועזן בעהאַלטען אין בערג מיט 1500 מאָן סאָלדאָטען. מעטוען האָט געהאַט מיט זיך הארמאַטען און 1500 מאָן. ער האָט זיך געזאָלט אין וועג פֿעראייניגען מיט נאָך צוויי ענגלישע קאָמאַנדירען, מיט'ן פּאָלקאָווניק אַנדערסאָן און מיט דעם גענעראַל גרינפעל. די אלע דריי טהיילען חיל זענען געגאַנגען פֿון דריי זייטען אויף דעלאַרייען. זיין לאַגע איז געוועזן געפֿעהרליך, אָבער ווי אַ קלוגער און געניטער קאָמאַנדיר האָט ער ניט אָבגעוואַרט, ביז די ענגלענדער וועלען זיך אלע פֿעראייניגען צוזאַמען און

פּאָליע מיט שמאַלץ...״ אנקוקען האָט ער ניט געקאָנט די היינטיגע ווערטער: „ברונעטקי", „דעפּיציט" און „קאָויאַנער ראַבבינער".

— וואָס טויג מיר פֿערשטעלט, לשון סַני נהיר — פֿלעג ער טענה'ן — אמעהר זאָג אָפֿען: אַ שווארצע מויד אַ פּאַסקודניצע, אַ פּייג נישט קיין געלד, און אַ רב וואָס קאָן זיך קוים חתמ'נען אויף יודיש, — וועט מען דאָך דיך באַלד פֿערשטעהן!...

שפּעטער, אז מע האָט אָנגעשמעקט אין כתריליווקע דעם פּשט פֿון „ציוניזם", אז עס נעמט זיך פֿון „ציון", וואָס אין סדור, און אַז ציוניסטען איז אַזאַ מין חברה וואָס האָבען חשק איבערפֿעקלען אלע יודען קיין ארץ־ישראל, איז געוואָרען אין שטאָדט, וואָס זאָל איך זאָגען, חוכא וטלולא; מע האָט זיך געהאַלטען ביי די זייטען, זייערע געלעכטערען, מיין איך, האָט מען בעדאַרפֿט הערען פֿאַר אַמייל, און די גלייכווערטליך, וואָס זענען געפֿלויגען אויף רב הערצלין, אויף נאָרדען און אויפ'ן דאָקטאָר מאַנדעלשטאַם, וואָלט כדאי געוועזן כלעבען מע זאָל זיי צענויפֿזאַמלען, פֿערשרייבען אין ארויס־געבען בעזונדער אין אַ ביכיל; איך בין אייך ערוב, אַז עס געפֿינט זיך אין זיי אַסך מעהר זאַלץ און אַסך מעהר פֿעפֿער ווי אין יענע לאַקריץ זיסע „ווערטער" און „קלוגע רייד", וואָס מע דרוקט זיי אלע יאָהר אין די לוחות...

אַ מעלה האָבען די כתריליווקער לייט, אַז כל־זמן זיי לאַכען לאַכען זיי, נאָר אַז זיי לאַכען זיך גוט אָן, הויבען זיי ערשט דאַמאָלט אָן צעקייען די זאַך נאָך אַמאָל און נאָך אַמאָל, בכדי מע זאָל פֿערשטעהען. אַזוי איז געוועזן אויך מיט'ן ציוניזם. פֿריהער האָט מען געלאַכט, געמאַכט חווק, געוואָגט ווערטליך; נאָכדעם האָט מען אָנגעהויבען זיך צוהערען, וואָס מע רעדט און וואָס מע שרייבט אויף די בלעטער, איבערהירען און איבערקייען „נאָך אמאָל דאָס איינענע ווידער צוריק", און שפּעטער אז מע האָט דער־הערט שמועסען עפּיס פֿון אַ באַנק, אַ יודישע באַנק מיט יודישע אַקציעס, איז דאָך אַפּנים די מַשְׁמָעוֹת, אַז מע רעדט עסק, „געשעפֿט" היסט דאָס

„לשון געלד", — און מיט געלד וואָס קאָן מען היינטיגע יאָהרען נישט אויס־פֿיהרען אויף דער וועלט? ובפרט נאָך ביים טערק מיט דער רויטער יאַרמעלקע, וואָס איז אַליין אויך אַ גוטער כתריליק גלייך מיט אלע כתרי־ליווקער? און פֿון דעמאָלט אָן האָט מען זיך גענומען אין כתריליווקע צום ציוניזם גאנץ געשמאַק. די כתריליווקער זענען ברוך השם אַזעלכע לייט, וואָס איהר פּועלט ביי זיי וואָס איהר ווילט. דאָס וואָס געכטען האָט זיך זיי געדאַכט קרום ווי אַ קאָטשערע; און שוועהר כקריעת ים סוף, איז ביי זיי היינט גלייך, וואָס גלייכער קאָן שוין נאָר ניט זיין, און גרינג ווי אויפֿ־עסען אַ ביינעל אָדער אויסרויכערען אַ פּאַפּיראָס. אָבקויפֿען ביים טערק ארץ־ישראל — וואָס קאָן נאָך זיין גרינגער דערפֿון? וואָרום לאָמיר זיך ניט נאַרען. אין וואָס קאָן דאָ זיין די מְנִיעָה? געלד איז דאָך ניט שייך צו זאָגען; וואָס פֿאַר אַ ראָלע שפּיעלט ביי אונז געלד? איין רויטשילד (ער זאָל נאָר וועלען) קאָן ער דאָך אָבקויפֿען גאנץ ארץ־ישראל מיט סטאַמבול און מיט'ן טערק אינאיינעם. פֿאַר'ן מקח איז אודאי נישטאָ וואָס צו זאָרגען זיך; ס'איז דאָך עפּיס אַ געשעפֿט, וועט מען זיך דינגען; ממה־נפשך אַ רענדיל אַראָב, אַ רענדיל אַרויף — מע וועט דורכקומען. בלייבט איבער נאָר איין זאַך, באַשר וואָס? טאָמער וויל ער ניט פֿערקויפֿען? עט, נאַריש־קייטען! וואָרום ערשטענס פֿאַר וואָס זאָל ער ניט וועלען? והשנית, מיר זאָלען וועלען זיך גוט אויסרעכענען, זענען מיר דאָך מיט איהם שטיקליך איינענע גאָר, ניין טאָקי גאנץ נאָהענטע קרובים, אמת'ע שני שבשלישות...

בקצור הדבר, מע האָט געמאַכט איין אַסיפֿה און די אנדערע און די דריטע, — ס'איז געוואָרען מיט נאָטס הילף אַ „חברה", און מע האָט געקליבען „טשלענעס", אויסגעוועהלט אַ פּרעזידענט, אַ וויצעפּרעזידענט, אַ קאָזנאַטשיי און אַ סעקרעטאַר און אַ קאָררעספּאָנדענט, גלייך ווי אין אלע לייטישע שטעדט; און איטליכער האָט זיך פֿערשריבען שקל־געלד, ווער אַ קאָפּיקע און ווער צוויי קאָפּיקעס אַ וואָך; יונגע לייט האָבען גע־

ביז וואַנען זיי וועלען ווערען שטאַרקער פאַר אידם, נאָר ער איז אַרויס אַנטקעגען, כדי אָנצופאַלען אויף יעדען ענגלישען טהייל בעזונדער. פריהער איז צוזאַמענגעקומען זיין חיל מיט דעם פאַלקאָווניק אַנדערסאָן, אין דעם געשלעגע האָבען די בורען גובר געווען. מעטועןן האָט פון דעם אַלעם נאָך ניט געוואוסט און איז זיך רוהיג געגאַנגען זיין וועג ווייטער, כדי זיך צו פעראייניגען מיט דעם גענעראַל ג׳ינעפעל. גאַנץ פריה פאַר טאָג זענען מיט אמאָל די בורען אָנגעפאַלען אויף מעטועןס חיל. אין ענגלישען חיל איז ענטשטאַנען פון אומגעריכטקייט אַ מהומה, וועלכע איז נאָך פערגרעסערט געוואָרען דורך דעם, דאָס די בורען האָבען אויס־געשפאַנט די מוילאייזלען פון די ענגלישע וואָגענס, וואָס האָבען געפיהרט פראָוויאַנט און זיי געיאַגט אין דעם ענגלישען לאַגער. דאָס ווילדע לויפען פון די צושראָקענע מוילאייזלען האָבען נאָך מעהר פער־גרעסערט די מהומה אין לאַגער. די ענגלענדער האָבען זיך לאַנג ניט געקענט האַלטען און זענען אין דער גרעסטער אונאָרדנונג צולאָפען אויף אַלע זייטען, איבערלאָזענדיג פיעל געהרג׳עטע און פעוואונדעטע. דער גענעראַל מעטוען איז אַ פערוואונדעטער געפאַנגען געוואָרען צוזאַמען מיט פיעל סאָלדאַטען.

אַזאַ גרויסע מפלה האָבען שוין די ענגלענדער אַ צייט ניט געהאַט. די מעגליכקייט פון אַזאַ מפלה איצט, בעת די ענגלענדער האָבען שוין געהאַלטען די מלחמה כּמעט פאַר געענדיגט, האָט אין ענגלאַנד אַנגע־מאַכט אַ גרויסען רעש. די געפאַנגענשאַפט פון לאָרד מעטוען, וואָס איז געווען איינער פון די גרעסטע ענגלישע גענעראַלען, איין פריינד פון ענגלישען קעניג און איין ליעבלינג פון דער ענגלישער אַריסטאָקראַטיע, האָט געבראַכט איין אומעט אין גאַנץ ענגלאַנד.

אַלע זענען געווען שטאַרק פעראינטערעסירט, ווי די בויערען וועלען זיך בעגעהן מיט מעטוענען. געוועהנליך לאָזען די בויערען אָב די געפאַנגענע ענגלענדער, ווייל זיי האָבען זיי ניט וואו צו האַלטען און האָבען ניט מיט וואָס זיי צו געבען עסען. מען האָט אָבער גערעכענט, אַז מעטועגען וועלען די בויערען ניט אַרויסלאָזען, כדי זיי זאָלען זיך קענען אויסדינגען פערשידענע ערלייכטערונגען פון די ענגלענדער. מען האָט גערעכענט, אַז די בורען וועלען פערלאַנגען, אַז די ענגלענדער זאָלען פאַר מעטועגען אַרויסלאָזען אַ בויערשען אָפיציר קריטצינגער וועלכען די ענגלענדער האַלטען געפאַנגען און וועלכען זיי ווילען אָב־משפּט׳ן צו טויט ווי אַ בינטאָוושציק געגען ענגלאַנד. קיינער האָט אָבער ניט געטראָפען. די בורען האָבען אָבגעלאָזען מעטועגען פריי גאָר אָהן שום פאָרדערונגען פון דער ענגלישער רעגירונג, זיי האָבען נור גענומען איין עהרענוואָרט פון מעטועגען, אַז ער וועט מעהר ניט מלחמה האַל־טען געגען די בויערען. מעטוען פאָהרט באַלד אָב קיין ענגלאַנד. די גאַנצע וועלט איז פיל התפּעלות פון דער ניבסקייט און איידעלקייט, וועלכע די בייערען האָבען אַרויסגעוויזען.

דערווייל אָבער האָבען די ענגלענדער בעשלאָסען צו שיקען נייען היל קיין טראַנסוואַל. זיי זעהען איצט, אַז די מלחמה קען זיך נאָך ווייטער פערציהען אויף לאַנג און אַז זייער געגנער איז נאָך גאָר ניט אַזוי שוואַך, ווי זיי מיינען. אַלענפאַלס איז די שׂמחה פון די בויערען נור אויף אַ ווייל. מען דאַרף זיין בלינד, אַז מען זאָל קענען גלויבען, דאָס זייער נצחון איבער מעטוען קען זיי ברייגנען אַ גרויסען נוטצען. עס קען פאַלען איין ענגלישער גענעראַל אָדער נאָך איין אַנדערער, אָבער דער גורל פון דער מלחמה איז שוין לאַנג בעשטימט. פאַ־טראַנסוואַל און א־אַניען איז שוין מעהר קיין ישועה ניטאָ.

מעטוענס געפאַנגענשאַפט האָט אַנגעמאַכט פיעל פרייד ביי די בורענפריינד אין גאַנץ אייראָפּאַ. אפילו די אירלענדער, די ענגלישע אונטערטהאַנען, האָבען געמאַכט דערפון אַ יום טוב. אין ענגלישען

האַלטען פלאַם-פייערדיגע „רעדעס”, געזאַגט זעהר שענע דרשות; די ווערטער „ציון”, „ציוניזם”, „ציוניסטען” האָבען זיך געלאָזט הערען העכער און העכער. די נעמען „הערצל”, „נאָרדוי”, „מאַנדעלשטאַם”, „באָזעל” האָבען זיך געלאָזט הערען אָפטער און אָפטער, „שלעגעס” זענען געוואָרען וואָס ווייטער מעהרער און מעהרער, און געלד האָט זיך אויך צענויפגעקליבען אַ היבשע פּוּשִיקע, האָט מען געמאַכט אַ גרויסע אסיפה און מע האָט זיך אוועק־געזעצט בעקלעהרען וואָס טהוט מען מיט׳ן געלד; צי מע זאָל דאָס דער־ווייל איבערלאָזען דאָ אויפ׳ן אָרט, מאַכען אַ בעזונדערען „פאָנד” פאַר די כתריליווקער ציוניסטען, צי מען זאָל דאָס אָבשיקען אין צענטער אַריין, צי מע זאָל נאָך אביסיל צו וואַרטען, ביז עס וועט זיך צענויפקלויבען אַ סומע פון גאַנצע צעהען קארבען, וועט מען קויפען איין אַקציע פון דער יודישער באַנק. די דאָזיגע אַסיפה איז געווען, קען מען זאָגען, איינע פון די הייסע שטורעמדיגע אסיפות אין כתריליווקע. די דעות האָבען זיך צעטהיילט: אַסך זענען געשטאַנען פאַר׳ן „צענטער”, געזאָגט: מיר זענען מחויב אונטערצו־האַלטען דעם „צענטער”, וואָרום אז מיר וועלען ניט אונטערהאַלטען דעם „צענטער” און איהר וועט ניט אונטערהאַלטען דעם „צענטער”, פון וואַנען זשע וועט ער ציהען חיונה?... אַנדערע האָבען געדרונגען פערקעהרט, אז דער „צענטער” וועט זיך בעגעהן אָהן כתריליווקע, מיר זענען נישט מחויב פערזאָרגען די גאַנצע וועלט; עמיצער זאָרגט זיך דען פאַר כתריליווקע? לאָז זיך יעדער אין זיינען האָבען זיך — וועט אויך זיין נעגוג!... נאָר דער גרעסטער טייל האָט געשריען: — איין אַקציע! איין אַקציע! מיר ווילען אָנקוקען אַ יודישע אַקציע פון אונזער „אייגענער יודישער באַנק!...”

נו, העלפט נישט, „אחרי רבים להטות” — „באָלשינסטווא גאָלאָ־סאָוו” — ס׳איז געבליבען מען זאָל אויסשרייבען איין אַקציע.

(פאָרטזעצונג קומט).

די חַשְׁמוֹנָאִים.

(פאָרטזעצונג).

אז מיר זענען אהיינגעקומען, האָבען מיר שוין געפונען איינעגע פאַר חֲתָנִים און כלות שטעהענדיג פאַר די זְקֵנִים, אום פון זיי געבענשט צו ווע־רען. זיי אַלע זענען פאַר אונז צוריקגעטרעטען, מיר זאָלען זיין די ערשטע. דאָ געהען מיר צוערשט צו שושנה׳ס עלטערן, וועלכע האָבען אונז געהאַלוט און געבענטשט אין דעם נאָמען פון גאָט. חנה איז איהר טאָכטער שושנה געפאַלען אויף דעם האלז און שטאַרק געוויינט, שושנה האָט אויך געוויינט, אָבער דאָס זענען געווען אנגענעהמע זיסע טרעהרען, וועלכע פליעסען פון פריידענס קוועל. די אַלטע פאָלקספיהרער האָבען אויך אונז געגעבען זייער ברכה. מאַנכע האָבען שעגע רעדען געהאַלטען. און דאָרט אין גאָרטען הערט זיך גאָכאַנאַנד דאָס ליעבע פלייטענשפּיעל, מיט דעם זיסען נאַציאָנאַל-ליעד און ביי יעדעם איבערגאַנג פון דער מעלאָדיע ערשאַלט איין „הֵידָד!” צום צייכען פון נייע ליעבעס-ערקלערונגען, פון נייע שדוכים, וועלכע ווערען איצט געשלאָסען, פון נייע חתן-כלה׳ס, וועלכע וועלען באַלד דאָ, האַנד ביי האַנד, ערשיינען, אום געבענטשט צו ווערען פון די עלטערן און די זקנים אויף גוט גליק. פלוצלינג איז פערשטומט געוואָרען דאָס פלייטענשפּיעל פאַר דעם קלאַנג פון טראָמפּעטען און פויקען, אונזער נאַציאָנאַל-ליעד פאַר אַ גריכישען מאַרש, וואָס האָט שטאַרק ערקלונגען איבער׳ן גאָרטען. אַלע מיידליך לויפען ערשראָקען איבערן גאָרטען, אין זייערע ווייסע קליידער זע־העז זיי אויס ווי טייבעליך, וועלכע אַנטפליהען פאַר אַ שרפה. אונזערע בחורים שטעהען צומישט, פערוואונדערט, און ווייסען ניט וואָס צו טהון. דען עס זענען אין גאָרטען מיט איין מאָל געקומען פיעל סירישע אָפיצירען, און אז זיי זענען אויף דעם שפּיעל-פּלאַץ געקומען, האָבען זיי פון זיך די קליידער אַראָבגעוואָרפען און אָנגעהויבען זיך צו פערנעהמען זייערע גרי־

פארלאמענט האבען די אירלענדישע דעפוטאטען נעפאטשט פון פרייר בראוואָ, בעת דער קריגסמיניסטער האט פארגעלייענט די דעפעשע פון מעטוענס מפלה. די שנאה פון די אירלענדער צו ענגלאנד איז די לעצטע צייט ווידער שטארקער געווארען. זייער האפנונג צו קריגען איין אייגענעם אירלענדישען פארלאמענט און איין אייגענע זעלבסט־שטענדיגע הַנְהָגָה פאר די ענינים פון זייער לאנד איז איצט אויף א לאנגע צייט אוממעגליך געווארען. די איצטיגע ענגלישע ליבעראלען האבען זיך זעהר דערווייטערט פון דעם פריהערדיגען פראגראם, וועלכעס האט ארויסגעשטעלט זייער פיהרער, דער פערשטארבענער מיניסטער גלאדסטאן. דער חילוק צווישען זיי און די קאנסערוואטיווען איז איצט זעהר שוואך געווארען. פון א אייגענעם פארלאמענט וועלכען גלאדסטאן האט געוואלט געבען די אירלענדער, ווילען איצט די ליבעראלען מעהר ניט הערען. עס איז געבליבען נור א קליינער טהייל פון די ליבעראלען אונטער קאמפעל־באנערמאנס הנהגה, וועלכע האלטען זיך נאך פעסט אן גלאדסטאנס פאליטיק: פרייהייט און זעלבסטשטענדינקייט פאר אלע פעלקער און טהיילען פון דער גרויסער ענגלישער מלוכה. אין אירלאנד, וואו דאס פאלק האט שוין געהאט אנגעהויבען שלום צו ווערען מיט די ענגלענדער, צינדט זיך ווידער אן די אלטע שִׂנְאָה. צוליעב דער גערייצקייט, וואס איז בענייט געווארען אין אירלאנד גענען ענגלאנד, מוז איצט דער ענגלישער קעניג זיך אבזאגען פון זיין בעזוך קיין אירלאנד, וועלכער איז שוין בעשטימט געוועזן. מען האט מורא, אז אין אירלאנד זאל זיך ניט אנהויבען ווידער א נאציאנאלע בעוועגונג גענען ענגלאנד, ווי מיט א פאר צעהנדליג יאהר צוריק.

די אירלענדישע בעוועגונג איז א נאציאנאלע, און דער איינציגער וועג איינצושטילען די אירלענדער איז נור געוועזן די קלוגע און פרייע פאליטיק, וועלכע עס האט געפיהרט דער מיניסטער גלאדסטאן. וואלטען די אירלענדער נעקראגען איין אייגענעם פארלאמענט, וואלטען זיי זיך רוהיג און פריינדליך געלעבט אונטער ענגלאנדס שוטץ און זיי וואלטען גלייך מיט זיי הויך געהאלטען די אינטערעסען פון דער ענגלישער מלוכה. איצט אבער האט ענגלאנד ביי זיך אין דער זייט א שטענדיגען שונא.

י. ל.

בריעף אן די רעדאקציאן.

זעהר געעהרטער הערר רעדאקטאר!

איך בעט אייך אבדרוקען אין אייער געעהרטער צייטונג פאלגענדע עטליכע ווערטער: ה׳ י. ל. אין זיין ארטיקעל „ארץ ישראל און דער אדעסער קאמיטעט“ („יוד“ נומ׳ 0) טרעט ארויס מיט א שווערער בעשולדיגונג קעגען דעם אדעסער קאמיטעט, אז „ער האלט ניט אויף דאס אינטערעס צו דער ארבייט אין ארץ־ישראל. אדרבה, ער שלעפערט נור איין דאס ביסעלע אינטערעס, וואס איז פאראן“. און והא ראיה: „די פראטאקאלען פון זיינע אסיפות דרוקט דער קאמיטעט מיט א גאנצען יאהר שפעטער נאך די אסיפות“. זאל מיר דער ה׳ י. ל. מוחל זיין — גוּזְמָא קְטַנָּא. ווי עס שיינט איז ער זיך ניט נוהג צו לייענען העבראאישע צייטונגען (?), ווארום אז ער וואלט זיי לייענען, וואלט ער דאך זעהן אז אין „המליץ“ און אין „הצפירה“ פון אדר ראשון זענען שוין געדרוקט די פראטאקאלען פון די אסיפות, וועלכע זענען פארגעקומען אין דעם אדעסער קאמיטעט אין חודש שבט, ד. ה. אז די פראטאקאלען דרוקען זיך ניט מיט „א גאנצען יאהר“, נאר מעהר ניט ווי מיט 4 — וואכען שפעטער נאך די אסיפות. אמת, אין „וואסחאד“ און אין „בודושצנאסט“ דרוקען זיך איצטער די פראטאקאלען פון פאראיאהרען, נאר דאראן איז ניט שולדיג דער

כישע שפיעלען: דא שטעהען איינינע און שפרינגען אין דער לופטען, אום צו זעהען ווער עס שפרינגט העכער; דארט בארען זיך איינינע פאר־ווייז, צו ווייזען ווער עס איז שטארקער; די ווארפען דעם קופערנעם רונדען שווערען באל (דיסקוס), כדי צו ווייזען, ביי וועמען ער פליהט העכער און ווייטער, און די יאגען זיך גלאט אזוי ארום, צו זעהען, ווער פון זיי איז פלינקער, אלע זענען כמעט גאנץ נאקיט, נור איינינע טראגען מאסקען, מען זאל זיי ניט דערקענען — דאס זענען אונזערע העלעניסטען, וועלכע יאגען זיך נאך אונזערע צושראקענע יודישע מיידליך, אום זיי אויף דעם שפיעל־פלאץ צוריק צו ברייננען. און איין יודישעם מיידיל יאגט זיך אויך נאך, און רופט צו זיי אויף לשון־קודש, זיי זאלען זיך ניט שרעקען, זיי זאלען זיך אויך נעהמען דאס פערגניגען, אנצוזעהן די שענע גריכישע שפיעלען. דאס איז געוועזן פ ר י נ ע, דעם כהן׳ס א טאכטער, וועלכע איז אזוי נידריג נעפאלען אין איהר לייכטזיניגקייט און אין דער גריכישער אויסגעלאסענקייט.

אונזערע עלטעסטע האבען אויף זיך די קליידער צוריסען און געוואלד געשריען אויף דעם חלול־השם, וואס איז געשעהען. הורקנוס׳ן האט עס ווי א פייער אנגעצינדען, זיינע אויגען האבען פונקען געשפריצט פאר גרויס צארן. פלוצלינג האט ער די פינגער צוגעלעגט צו די ליפען, און א שטארקען פייף געטהון, און דעם אויגענבליק איז צו איהם געלאפען איינער פון זיינע יודישע סאלדאטען. ווי ער האט נור אויסגעהערט זיין שטילען בעפעהל, איז ער אוועקגעלאפען צוריק און איבערן גארטען האט זיך גלייך פונאנדער געגעבען דאסזעלבע פייפען, אלס סיגנאל — און א קאמפאניע פון שטארקע מענשען, אלע מיט נאגאיקעס אין די הענד, האבען זיך ארום איהם צוזאמענגעקליבען, און גלייך דערנאך זיך צושפרייט איבער׳ן גאנצען גארטען. הורקנוס האט געהייסען די בחורים, זיי זאלען זיך צוזאמענקלויבען און טהון וואס ער וועט זיי בעפעהלען. ער צוזאמען מיט רציץ און מַתִּתְיָהוּ חשמונאי האבען זיך געשטעלט פארוים פאר די יונגע לייט און זיי זענען צוגעגאנגען צום שפיעל־פלאץ, וואו די אפיצירען האבען זיך פערוויילט. דארט האט רציץ מיט א דונערנדע שטימע א געשריי געטהון צו די אפיצירען, זיי זאלען תֵּיכֶף וּמִיָּד ארויס פון גארטען, — ווען ניט, וועט דא בלוט פערגאסען ווערען, און זיי וועלען דערפאר פעראנטווארטליך זיין פאר דעם קעניג, וועלכער האט זיי אהער געשיקט צום שוץ, אבער ניט כדי צו רייצען אונזער יודיש פאלק און אפען צו בעליידיגען זייער רעליגיעזע געפיהל. די אפיצירען האבען גלייך פערשטאנען דאס אונרעכט, וואס זיי האבען בעגאנגען און דאס זיי קענען ווירקליך פון קעניג האבען דערפאר דעם גרעסטען פסק. זיי האבען זיך אויף גיך צוריק אנגעטהון און שטיל און פערשעמט ארויסגעגאנגען פון גארטען. אויף הורקנוס בעפעהל האט מען אויך פערשלאסען דאס טויער פון גארטען, און דאן האט הורקנוס אויפגעשטעלט די בחורים אויף איין זייט אלס וואכע פאר דעם פלאץ פון דער אלטאנע. אין גארטען איז דערווייל געווארען א יאנערייי נאך די העלעניסטען. הורקנוס סאלדאטען האבען מיט זייערע נאגאיקעס צוזאמענגעטריבען די העלעניסטען פון אלע זייטען צו דעם פלאץ ביי דער אלטאנע. דארט זענען זיי אריינגעפאלען אין די הענד פון די בחורים, וועלכע האבען זיי ארומגערינגעלט ווי געפאנגענע און זיי געלאזען שטעהען אזוי ביז די זקנים וועלען זיי משפט׳ען, ווי זיי האבען עס פערדיענט.

שושנה מיט איהר מוטער און אלע פרויען זענען ארויס פון דער אלטאנע און אוועק אין זומערהויז, זייערע אויגען זאלען ניט זעהען די שטראף, וואס וועט געשעהען אן די צולאזענע העלעניסטען, וועלכע מען האט אנגעהויבען איינציגווייז אריינצופיהרען אין די אלטאנע; הינטער יעדען פון זיי האט מען צוגעשלאסען די טהיר, כדי עס זאל אלעס בלייבען בסוד. דארט האט מען פון יעדען אראבגענומען די מאסקע און עס האט זיך ארויסגעוויזען, דאס איינינע פון זיי זענען געוועזען קרובים פון די עלטעסטע פאלקספיהרער: יאזאן, דאס הייסט ישוּע, דער ברודער פון חוניו כהן גדול; אלקימאס,

קאָמיטעט, וועלכער צושיקט די פּראָטאָקאָלען אין אַלע רעדאַקציעס צו דערזעלבער צייט. —

אכטונגספאָלל

אדעסאַ, 25 פעברואר, 1902. א. דרויאנאוו.

אנמערקונג פון רעד. ה. דרויאנאוו פערענטפערט דעם קאָמיטעט א ביסיל צו דרייסטיג. ער ווייזט די פּראָטאָקאָלען פון לעצטען חדש, וועלכע זענען באמת געדרוקט צו דער צייט, און דערמיט וויל ער ריין מאַכען דעם אָדעסער קאָמיטעט פון זיין אָבגעלאָזענקייט אין משך פון אַ גאַנץ יאָהר. מיר האָבען אונזער בעשולדיגונג געבויט ניט אויף די רוסישע צייטונגען אַליין, נאָר אויך אויף די העברעאישע. ווי ריכטיג עס זענען דרויאנאווס ווערטער, אז נור אין „וואָסחאָד" און אין „בודושצנאסט" דרוקען זיך שפּעט די פּראָטאָקאָלען, און אז אין „הצפירה" און „המליץ" דרוקען זיי זיך „נור מעהר ניט ווי מיט 5-4 וואָכען שפּעטער נאָך די אסיפות", קען מען ארויסזעהן פון די דאָזיגע דאַטען:

די פּראָטאָקאָלען פון כ"ד אב תר"ס זענען געדרוקט אין הצפירה ו' שבט תרס"א (1901 נו' 12), ד. ה. מיט $6\frac{1}{2}$ חדש שפּעטער; פון כ"ב אלול — ט"ז שבט (נו' 20) — מיט 5 חדשים שפּעטער; פון כ"ז מרחשון תרס"א — ה' אייר תרס"א (נו' 80) — מיט 5 חדשים שפּעטער; פון י"ג כסלו — כ' אייר (נו' 3) — מיט 5 חדשים שפּעטער; פון י"ז כסלו — ב' סיון (נו' 102) — מיט $5\frac{1}{2}$ חדש שפּעטער; פון א' טבת — ט"ז סיון (נו' 112) — מיט $5\frac{1}{2}$ חדש שפּעטער; פון ט' טבת — כ' תמוז (נו' 141) — מיט $6\frac{1}{2}$ חדש שפּעטער; פון כ' טבת — ה' אב (נו' 153) — מיט $6\frac{1}{2}$ חדש שפּעטער; פון כ"ב שבט — כ"ט אב (נו' 173) — מיט 6 חדשים שפּעטער; פון ט' אדר — כ"א אלול (נו' 192) — מיט $6\frac{1}{2}$ חדש שפּעטער; פון י"ז אדר — א' חשון תרס"ב (נו' 216) — מיט $7\frac{1}{2}$ חדש שפּעטער; פון כ"ד אדר — י"ב חשון (נו' 226) — מיט $7\frac{1}{2}$ חדש שפּעטער; פון ו' תמוז — ד' כסלו (נו' 242) — מיט 5 חדשים שפּעטער; פון א' אלול — כ"א כסלו (נו' 258) — מיט $3\frac{1}{2}$ חדש שפּעטער, פון כ"ח תשרי תרס"ב — כ"א טבת (נו' 283) מיט 3 חדשים שפּעטער.

יודישע שטעדט און שטעדטליך.

דאָס אָפענע און דאָס פערשלאָסענע שטעדטישע לעבען. עס לעבט דער אַלטער קאַנטשיק. אויסגעזאָגט פון חדר. א גוטער עדות, אז יודען זענען רחמנים בני רחמנים.

א קליין שטעדטיל איז ווי אַ לאַמטערען: וואָס נור אין די קליינע שטעדטליך קומט פאָר, דערזעהט מען באַלד, קיין זאַך קען מען דאָרט ניט אויסבעהאלטען, יעדער ווייס ניט נור וועגען אַלעס, וואָס עס קומט פאָר אין שטעדטיל, נאָר אויך וועגען אלעס, וואָס עס קומט פאָר ביי יעדען איינציגען אין זיין הויז, ביי יעדען איינציגען אין זיין צימער, אפילו וואָס מען קאָכט ביי יעדען אין קיך. דאָס אלגעמיינע, דאָס געזעלשאַפטליכע און איינצעלנע לעבען איז אָפען פאַר יעדען, און יעדער קען אין די אַלע לעבענס לייענען אפען ווי אין א סדור.

אין די גרויסע שטעדט איז פונקט פערקעהרט: דאָס לעבען פון יעדען איינציגען איז פאַר דעם צווייטען פערשלאָסען ווי אין אַ פעסטונג. קיינער ווייס ניט, ווי דער צווייטער לעבט — גוט אָדער שלעכט, גליקליך אָדער אומגליקליך. יעדער לעבט זיך אַליין פאַר זיך, און קיינער ווייס ניט און וויל ניט וויסען, וואָס עס טהוט זיך ביים צווייטען.

וועלכעס איז בעסער: דאָס קליין־שטעדטילדיגע אָפענע אָדער דאָס גרויס־שטעדטיגע פערשלאָסענע לעבען, — דערויף איז שווער צו ענטפערען. מיר ווייסען נור, אז דער גרויס־שטעדטיגער לאַכט שטענדיג פון דעם קליין־שטעדטילדיגען, פון דעם פּראָווינצאַל, וואָס האָט ליעב צו וויסען אַליץ, וואָס עס קומט פאָר ביי יענעם, און ווייטער

ד. ה. אַליקים, דער שוועסטערזוהן פון אונזער בעריהמטען לעהרער יוסי בֶּן יוֹעֶזֶר; מענעלעאוס, ד. ה. יוֹחָנָן, דער ברודער פון שמעון דעם אינטענדאַנטען פון בֵּית־הַמִקְדָשׁ, און נאָך פיעל אנדערע פון די העכסטע כהנים'שע און אריסטאָקראַטישע פאַמיליעס; צווישען זיי זענען אויך געווען איין אלטער מאַן, מיט דעם נאָמען חוֹנְיָן, דער עלטערער ברודער פון הורקנוס'ן אַליין, און פרינע, ד. ה. מִרְיָם, בַּת בִּלְגָה. די זקנים האָבען ארויסגעגעבען אזא פסק: די העלעניסטען וואָס האָבען פון זיך די קליידער ניט אויסגעטהון, זאָלען אָבקומען בלויז מיט א קְנָסָא; די אָבער, וועלכע זענען געוועזען אויף דעם שפיעל־פּלאַץ נ א ק י ט, זאָלען בעקומען ניין און דרייסיג שמיץ דערפאַר, וואָס זיי האָבען עוֹבֵר געווען אויף דעם לַאו פון דער תּוֹרָה „וּבְחוּקוֹתֵיהֶם לֹא תֵלֵכוּ", ד. ה. מען טאָר די געטצענדינערישע מנהגים ניט נאָכטהון. נאָכדעם ווי מען וועט זיי מְקַיֵים פסק זיין, זאָל מען זיי אבגעבען זייערע קליידער, און לאָזען צוריק ארויפלעגען די מאַסקע, כדי קיינער זאָל ניט וויסען ווער און וואָס און ווען, דען אזוי הייסט די תּוֹרָה, מען זאָל זיך היטען פאַר „וְנִקְלָה אָחִיךָ לְעֵינֶיךָ" ווייל „כֵּיוָן שֶׁלָקָה הֲרֵי הוּא כְּאָחִיךָ" ד. ה. גלייך נאָכדעם ווי דער רָשָׁע האָט בעקומען זיין פסק, דאַרף מען ניט פערגעסען, דאָס ער איז דאָך א ברודער און מען טאָר איהם ניט מעהר מְבַיֵישׁ זיין. חורן און יאזאָן זענען ניצול געוואָרען פון לייב־שטראָף, ווייל זיי זענען געבליבען אין זייערע קליידער, דאגעגען אבער האָט אַלקימאָס בעקומען דעם פסק פון זיין אייגענעם פעטער, יוסי בן יועזר, מענעלעאוס מיט זיין יונגערן ברודער ליזימאכוס האָבען אויך בעקומען זייער פסק, חאָטש זייער ברודער שמעון דער אינטענדאנט האָט עס זעהר ניט געוואָלט לײדען און האָט זיך דעריבער שטאַרק צוקריגט מיט הוניו דעם כהן־גדול, וועלכער איז דערויף בעשטאַנען, מען זאָל די העלעניסטען ניט שענקען, כדי זיי זאָלען ניט מיינען, אז עס איז שוין אזוי אַ הפקר־וועלט ווי זיי דאַכט זיך. אז שמעון האָט געזעהען דאָס זיינע פּראָטעסטען העלפען ניט, איז ער כּיַיו געוואָרען, ער האָט זיך מיט אַלעמען צוקריגט און איז אוועקגענאַנגען אין כעס. דא האָבען אלע געוואוסט, דאָס ער געהערט שוין אויך צו די העלעניסטען. פרינע האָט גאָר נישט בעקומען, ווייל זי איז נאָך געווען צו יונג, אָבער איהרע עלטערן האָבען א שטרענגע נזיפה געהאַט פאַר זייער אייגענע אויפפיהרונג. דען ווען זיי וואָלטען זיין אמת פרום, וואָלטען זיי נישט דערלאָזען אז זייער טאָכטער זאָל געהן אין אזא שלעכטען וועג.

די פיהרער פון אינזער פרומער פארטיי האָבען זיך איצט שטרענגער גענומען צו דער העלעניסטישער חברה, און כדי צו פערהיטען דאָס די פיהרער פון סירישען חיל זאָלען זיך מעהר ניט מישען אין אינזערע רעליגיעזע מנהגים האָבען זיי געשיקט אַ דעפוטאַציע צום קעניג סעלייקוס אין אַנטיאָכיען, אום זיך פאַר איהם צו בעקלאָגען אויף די אויפפיהרונג פון די אָפיצירען, דאָס אנשטאַט צו היטען דעם פריעדען ביי אונז, מאַכען זיי אַליין אינטריגעס אין אונזער הויפּטשטאָדט און פיהרען אונזערע קינדער אראָב פון דער יודישער אמונה. דעם עהרליכען קעניג האָט עס זעהר פערדראָסען אויף די אָפיצירען, און ער דאַט זיי אלע אראָבגעוואָרפען פון זייערע שטעלען און דעם חיל געהייסען ארויספיהרען פון ירושלים צו דער גרעניץ צו. דעם כהן־גדול האָט ער געגעבען פאָלמאַכט אלעס צו פיהרען, לויט ווי ער און אונזערע חכמים און זקנים פערלאַנגען. דער נצחון פון דער דעפוטאַציע איז אויפגענומען געוואָרען מיט גרויס פרייד ביי דער פרומער פארטיי, די העלעניסטען האָבען שוין ניט געוואַגט דעם קאָפּ אויפצוהויבען, אין יענער גליקליכער צייט איז געוועזען מיין חתונה מיט מיין געליעבטער שושנה. גלייך נאָך דער חתונה האָט מען אונז איינגעלאַדען צו אונזער פעטער הורקנוס אין זיין פּאַלאַץ טיראָס. דאָרט האָבען מיר פערבראַכט איינגע וואָכען אין אלע ארט פרייד און פערגניגען.

בעת דער סירישער חיל איז ארויס פון ירושלים איז פרינע פּלוצלינג פערשוואונדען געוואָרען. מען האָט געזאָגט, אז זי איז אוועק מיט דעם גריכישען יונגען אָפיציר, אין וועלכען זי האָט זיך פערליעבט. דאָס איז געווען א שרעקליכע שאַנדע פאַר די פריעסטערליכע פאַמיליע בלגה, וועלכע איז ביז אהער געווען זעהר געשעטצט און געאַכטעט. דער דאָזיגער פאַל האָט דעם כהן־גדול נאָך מעהר אויפגעבראַכט, און ער האָט זיך ערנסט גענומען

ווייסען מיר, אז דעם קליין־שטעדטילדיגען ווערט קאַלט אין יעדען אבר, ווען עס קומט איהם אויס אמאָל צו לעבען צווישען די גרויס־שטעדטיגע, וואו יעדער איז אָבגעזונדערט און וויל ניט וויסען פון דעם צווייטען.

פערשטעהט זיך, אז אויך אזוי פיעל בין איך אויך אַ גרויס־שטעדטיגער, אז מיך אינטערעסירט זעהר ווינציג דאָס זייטיגע לעבען פון יעדען איינצעלנעם מענשען, נאָר מיך אינטערעסירט שטענדיג דאָס געזעלשאַפטליכע לעבען, און דערפאַר פערדריסט מיך אָפטמאָל זעהר שטאַרק, וואָס דאָס כלל לעבען אין די גרויסע שטעדט איז אויך דאָס רוב פערבעהאַלטען און פערשלאָסען אונטער זיבען שלעסער. איך מיין די פערשיעדענע אַנשטאַלטען ווי תלמוד־תורה׳ס, שולען און אַלערליי חברות.

אמת, ווענען די יודישע אַנשטאַלטען אין די גרויסע שטעדט בעקום איך. שטענדיג ידיעות מיט יאהר־השבונות, וואו אַלעס איז אין בעסטער אָרדנונג, די הוצאות מיט די הכנסות גלייכען זיך שטענדיג אוים, איך וויים שטענדיג וויפיעל אַסיפות עס זענען פאָרגעקומען אין יאהר, ווי דער ראש־החברה האָט אין אָרדנונג געקלונגען מיט דעם גלעקיל און געפיהרט ביז אין ענדע די אסיפות, איך ווייס ווער עס זענען די חברים פון דער חברה און פון וועמען עס בעשטעהט דער קאָמיטעט, איך ווייס אויך פון פראָטאָקאָלען און פון נאָך אנדערע שענע אָרדנונגען.

אמת איז אויך, אז ווענען די יודישע אַנשטאַלטען אין די קליינע שטעדטליך בעקום איך דאָס רוב קלאָג־בריעף, אז עס איז ניט דאָ קיין אָרדנונג, ניט דאָ קיין יאהר־חשבונות, ניט דאָ קיין אסיפות, נאָר גלאַט אזוי אַנשטאַלטען, וועלכע פיהרען זיך אליין הפקר.

נאָר פון דעסטוועגען ווייס איך צייטענווייז ניט, וואָס איז בעסער: די גרויס־שטעדטיגע אָרדנונג, צי די קליין־שטעדטילדיגע אונאָרדנונג?

אט זאָגט אליין: ווי די לעזער ווייסען פון מיינע פריהערדיגע אַרטיקלען, געפינט זיך אין אָדעס אַ בעריהמטע יודישע שול „טרוד“. 20 יאהר איז דאָרט געווען אָרדענונג, און פלוצים אויף דעם 21־סטען יאהר דערוויסען מיר זיך, אז מיר אַלע האָבען געהאַט אַ גרויסען טעות, אַז דאָרטען הערשט שוין לאַנג קיין אָרדענונג ניט. און מיר האָבען ניט געוואוסט, ווייל די שולע איז שטענדיג געווען פאַר יעדען פערשלאָסען אונטער זיבען שלעסער, אַלעס איז געווען בעהאַלטען, און קיינער האָט ניט געטאָרט אויסזאָגען פון חדר. נאָר אָט האָט זיך איינער פון די דאָרטיגע לעהרער איינגעשטעלט דאָס לעבען און „אויסגעזאָגט פון חדר“ און מיר האָבען פון די דאָרטיגע אונאָרדענונגען זיך דערוואוסט.

כמעט דיזעלבע געשיכטע איז מען אונז איצט מודיע פון אַ זיכערער קוועלע וועגען דער יודישער תלמוד־תורה אין דער בעריהמטער שטאָדט לאָדז.

אַסך יאָהרען האָט זיך די תלמוד־תורה געפיהרט אין בעסטער אָרדענונג פון מיטגלידער, און פון אַ קאָמיטעט מיט אסיפות, פּראָטאָקאָלען און מיט יאהר־חשבונות, פון וועלכע מען האָט געקענט אַרויסזעהן, אַז אַלעס פיהרט זיך דאָרט שען און גוט, און פלוצים דערוויסען מיר זיך איצטער, אַז אין דער תלמוד־תורה איז פון לאַנגע

אויסצוטילגען די העלעניסטען פון אונזער לאַנד. דעם אינטענדאַנט שמעון מיט זיין ברודער מענעלעאוס, דעם אלטען חורן, דעם ברודער פון הורקנוס און נאָך פיעל אנדערע האָט ער פון לאַנד אַרויסגעיאָגט, אבער וואָס שטרענגער די פרומע האָבען בעהאַנדעלט די פערפיהרטע העלעניסטען, האָבען זיך די העלעניסטען אַלץ מעהר אָבגעווענדעט פון דער יודישער אמונה, און האָבען געזוכט שטילערהייט די געלעגענהייט, וויער זאָך אויסצופיהרען, און אזא געלעגענהייט האָט זיך צו אונזער אומגליק ליידער זעהר באַלד געפונען.

כל־זמן קעניג סעלייקוס דער פיערטער האָט געלעבט, איז אַלעס גוט געווען. דער פרומער חוניו, דער כהן־גדול, האָט דאָס פאָלק זעהר גוט געפיהרט, מיין רייכער שווער רציץ האָט מיט זיינע נדבות זעהר פיעל גוטס געטהון אַלע תלמידי חכמים און אַלע אָרימע. חוניו האָט געהאַט די גרויסע קאַפּיטאַלען פון אונזער פעטער הורקנוס צו טהיילען אויף צדקה, מיין שווער האָט אויסער זיינע אייגענע עשירות נאָך געהאַט אין דער האַנד די גרויסע אוצרות פון זיין שווער אלעזר בן הרסם, וועלכער איז שוין געווען צו אלט, כדי זיך אליין דערמיט צו פערנעהמען. איך פון מיין זייט בין אויך געווען גענוג רייך, כדי נאָכצוטהון דיביידע גרויסע לייט. איך האָב נור איין זוהן געהאַט, ד י ך, מיין טהייערען אלעזר, וועלכען דיין ליעבע מוטער שושנה האָט מיר געבאָרען פינף יאהר נאָך אונזער חתונה און דו אַ יי נ ע ר ביזט מיר געבליבען פון אַלע גליקען, וועלכע איך האָב געהאַט און וועלכע זענען פערשוואונדען געוואָרען אין דער שלעכטער צייט, וואָס איז געקומען אויף אונזער גאַנצען פאָלק, ווי איך וועל דאָ ווייטער דערצעהלען.

נאָך צעהן יאהר פון רוהע און פריעדען פאַר אונז, איז געוואָרען אַ איבערקעהרעניש אין קעניגרייך סיריען. קעניג סעלייקוס דער פיערטער איז פלוצלינג געשטאָרבען. עס איז אַ סבָרה, דאָס זיינע אייגענע האָפלייט האָבען איהם פערגיפטעט. דעם טהראָן האָט געזאָלט בעשטייגען זיין יונגער זוהן דעמעטריוס. אָבער אנטיאָכוס עפיפאנוס, סעלייקוס יונגערער ברודער, איז איהם צופאָרגעקומען און האָט זיך אליין געזאָלבט פאַר אַ קעניג. אונטער אַלע העררען, וואָס האָבען זיך פאָרגעשטעלט דעם נייען קעניג, איז אויך געווען אפּאָלאָניוס, דער געוועזענער קאָמאַנדיר פון סירישען גאַרניזאָן אין ירושלים. אנטיאָכוס האָט איהם צוריק געגעבען זיין שטעלע אין חיל, און צוזאַמען מיט אונזערע העלעניסטען האָט אפּאָלאָניוס אַנגערעדט דעם קעניג פיעל שלעכטס געגען אונזער פרומע פאַרטיי אין ירושלים. און אז חוניו דער כהן־גדול איז געקומען נאָך דער סירישער הויפּטשטאָדט אַנטיאָכיא, כדי זיך פאָרצושטעלען דעם נייען קעניג און איהם בעוועגען זיך צו חתמ׳נען אויף די רעכטע און לגאַטעט, וועלכע אונזערע יודען האָבען געהאַט פון זיין פאָטער אנטיאָכוס דעם גרויסען און פון זיין ברודער סעלייקוס דעם פיערטען — האָט אַנטיאָכוס די זאַך אָבגעצויגען פון טאָג צו טאָג און פון וואָך צו וואָך, און אזוי איז חוניו געבליבען זיצען אַ לאַנגע צייט אין אנטיאָכיען, וואַרטענדיג אומזיסט אויף אַ גוטע תשובה. זייט אַנטיאָכוס איז געוואָרען קעניג, האָט ער אָנגעהויבען זיך צוצוגרייטען צו אַ מלחמה מיט מצרים, צו בערויבען זיין איינענעם שוואָגער און שוועסטער און אָבצונעהמען זייער לאַנד. דאָ קומען צו איהם די העלעניסטען מיט אַ דאָנאָס, אז אויף יענער זייט ירדן, אין לאַנד מואב, זיצט אַ יודישער אַרענדאַטאָר אין נאָמען פון דער מלוכה פון מצרים, און ער האָט אַ אייגענעם פעסטונג מיט אַ איינענעם חיל און כל־זמן ער איז אויף זיין אָרט, קען ער דעם קעניג פיעל שטערען אויסצופיהרען זיין פּלאַן נעגען מצרים. פאַר אַנטיאָכוס איז דאָס שוין געווען גענוג, אום יענעם יודען צו פערדערבען. ער האָט גלייך געשיקט חיל אונטער דעם קאָמאַנדאָ פון אפּאָלאָניוס, איינצונעהמען יענע פעסטונג און זי פון גרונד אויס חרוב צו מאַכען. אפּאָלאָניוס, וועלכער האָט געטראָגען אַ שנאה נעגען הורקנוס פאַר די געשיכטע, וואָס איז פאָרגעקומען ביי רציץ אין גאָרטען, איז איבערגעפאַלען דעם פאַלאַץ טיראָס,— די העלעניסטען האָבען איהם געוויזען דעם וועג אַהין, אַלע מענשען דאָרט האָט ער געלאָזען אויסקוילענען און אַלע רייכטהימער האָט ער צוגענומען פאַר דעם קעניג אַנטיאָכוס. די פעסטונג און דעם פּאַלאַץ האָט ער חרוב געמאַכט, און פון דעם גאַנצען דאָרטיגען גן־עדן זענען נור געבליבען הויפען שטיינער.

(פאָרטזעטצונג קומט).

א. ש. פ ר י ע ד ב ע ר ג.

יאָהרען איינגעפיהרט, אַז ווען די שילער פערשולדיגען זיך אין אַ קליינינקייט, שלאָגען זיי די לעהרער אָדער מען הייסט די דוואָרניקעס פון דער תלמוד־תורה, אַז זיי זאָלען שלאָגען די קינדער.

דער לעהרער ה׳ שוואבסקי, וועלכער האָט אזא ערציהען קינדער ניט געקענט צוזעהן, האָט זיך געווענדעט מיט אַ בקשה צום קאָמיטעט, אַז מען זאָל מאַכען אַ פּראָטאָקאָל, דאָס מען זאָל קינדער מעהר ניט שלאָגען. נאָר אַנשטאַט דעם האָט דער קאָמיטעט געפינען פאַר נויטהיג אָבצוזאָגען דעם לאַנג־יאָהרעדיגען לעהרער דערפאַר, וואָס ער האָט אויסגעזאָגט פון חדר, און מען האָט איהם דורך די זעלבע דוואָרניקעס אַרויסגעוואָרפען פון דער זיטצונג, וואו זיי האָבען איהם זעלבסט גערופען, כדי איהם צו בעליידיגען און מיט דעמזעלבען אָנלערנען, ווי מען לערענט מיט די קינדער...

איינער פון דעם קאָמיטעט האָט געענטפערט ה׳ שוואבסקען אויף זיין בעקלאָגען זיך פאַר וואָס מען שלאָגט די קינדער:

— איך שלאָג אַליין מיינע קינדער, אַנדערש קען מען קיין קינדער ניט לערנען.

אומעטום געהן די ריטער שוין אַרויס פון דער מאָדע, אַפילו קאַטאָרזשניקעס וויל מען אויפהערען צו שמייסען, ווייל מען האָט זיך איבערצייגט, אַז מיט שמייסען און שלאָגען מאַכט מען ניט בעסער, נאָר ערגער, — און די פיהרער פון דער לאָדזער תלמוד־תורה געפינען, אַז די בעסטע מעטהאָדע צו לערנען קינדער, איז דער קאַנטשיק, „קולאַק" און ריטער...

היינט זאָגט אַליין, וואָס איז בעסער: די קליין־שטעדטילדיגע אונאָרדענונג, צי די אָרדענונג פון אַזאַ תלמוד־תורה אין אַ גרויסער שטאָדט.

צום גליק האָט צו זאָגען איבער דער תלמוד־תורה ניט אין גאַנצען דער קאָמיטעט אַליין, נאָר אויך דער קוראַטאָר פון וואַרשאַווער שול־ראַיאָן. דער קאָמיטעט האָט אויך קיין רעכט ניט אָבצוזאָגען אַ לעהרער פון זיין שטעלע און איהם איבערצולאָזען אָהן מיטלען צום לעבען נור דערפאַר, ווייל ער גלויבט ניט אין דער מעטהאָדע פון דעם קאַנטשיק.

וועגען דער גאַנצער געשיכטע האָט מען צו וויסען געגעבען דעם קוראַטאָר און מען האָפט, אַז ענדליך וועט מען די אומגליקליכע קינדער בעפרייען פון דעם קאַנטשיק און פון די לעהרער מיט די קאַמטעטשיקעס, וואָס וויסען ניט פון קיין אַנדער מעטהאָדע פון לערנען קינדער ווי צו שלאָגען.

מיר גלויבען און האָפען, אַז סוף־כל־סוף וועט מען אין דער לאָדזער תלמוד־תורה געפינען אַנדערע מעטהאָדעס ווי צו לערנען מיט קינדער, און אַז דאָרט וועט איינגעפיהרט ווערען אַ בעסערע אָרדענונג, אָבער ניט נור אויפ׳ן פּאַפּיער, און אַז פון היינט אָן וועט די תלמוד־תורה ניט זיין פערשלאָסען, נאָר אָפען, כדי אַלע זאָלען וויסען וואָס דאָרט קומט פאָר. אַלע יודען האָבען דאָס רעכט צו וויסען וואָס עס קומט פאָר אין די יודישע אַנשטאַלטען, וועלכע זיי האַלטען אויס מיט זייער געלד.

יודען זענען רחמנים בני רחמנים און געבען אויף אַלץ, דאַרף מען זיך אויך מיט זייער געלד בענעהמען רחמנות׳דיג.

נאָר די צייטונג „בעסער. גוב. וועדאָמאָסטי" האָט דערפון ניט געוואוסט און האָט אפילו יודישע צדקות אויך אָנגענומען פאַר ניט יודישע און האָט געשריבען איין אַרטיקעל, אַז די יודען אין קישינעוו (בעסאַראַביען) האָבען פערשטיינערטע הערצער, אַז ביי זיי איז קיין רחמנות ניט דאָ, ווייל זיי האָט אפילו ניט גערירט דאָס אומגליק, וואָס איז פאָרגעקומען מיט די איינוואָהנער פון שעמאַחי (קאַווקאַז), וואו עס איז ניט לאַנג געווען דאָס שרעקליכע ערד־ציטערניש, און האָבען זעהר וויניג נדבות געגעבען פאַר די אומגליקליכע.

וועגען דעם אומזיסט בעשולדיגען יודען, אַז ביי זיי איז קיין רחמנות ניט דאָ, האָט זיך אין דערזעלבער צייטונג אָנגערופען מיט אַ בריעף די פרוי פון דעם בעסאַראַבער וויצע־גובערנאַטאָר, אוסטראָנאַווא. זי זאָגט עדות אַלס פּרעזידענטשע פון פ״ויען קאָמיטעט אין בעסאַראַבער גובערניע אויף קלויבען צדקות, אַז די קישינעווער יודען רופען זיך שטענדיג אָב צו יעדער גוטער זאַך: זיי האָבען נדבות געגעבען פאַר די קראַנקע סאָלדאַטען אין דער מלחמה אין חינאַ, זיי האָבען געגעבען נדבות פאַר די הונגעריגע ערדאַרבייטער אין די גיבערניעס אויסער דער טשערטאַ און אויך פאַר די אומגליקליכע פון דעם שרעקליכען ערד־ציטערניש אין שעמאַחי געבען זיי יעדען טאָג נדבות, וואָס יעדער קען זיך אין דעם איבערצייגען פון די יודישע פאַמיליעס, וועלכע דרוקען זיך יעדען טאָג אין דער צייטונג „בעסאַראַבעץ". למשל אין דער איין נומער 48 „בעסאַראַבעץ" פון 20־טען פעברואַר געפינען זיך 125 יודען, וואָס האָבען געגעבען נדבות פאַר די אומגליקליכע פון דעם ערדציטערניש אין שעמאַחי.

אמת.

די יודישע וועלט.

געזעצען און משפטים.

— אין דער אָפיציעלער אויסגאַבע „די צאָהל פון דער רוסישער בעפעלקערונג נאָך דער אַלגעמיינער צעהלונג פון 1897־טען יאָהר" איז בעשטימט די צאָהל פון יודען געגען דער איבריגע בעפעלקערונג אויף עפּיס מעהר ווי 4 פּראָצענט (4,13). אין דעמזעלבען יאָהר האָט מען געדאַרפט נעהמען צו מיליטערדיענסט אין רוסלאַנד 308,440 מאַן און לויט דעם חשבון פון 4,13 פּראָצענט האָבען די יודען געדאַרפט געבען 12,739 מאַן, אין אמת האָט מען גענומען אין מיליטער פון יודען אין 1901־טען יאָהר 17,412 מאַן, ד. ה. מיט 4763 מאַן מעהר, וויפיעל מען האָט געדאַרפט! דערביי האָט נאָך ביי יודען געפעהלט 1327 מאַן, דערפון איז אַרויסצונעהמען אַז וועגען נישט־ריכטיגע אויסרעכענונג האָט מען פון יודען געפאָדערט מיט 6000 מאַן מעהר, וויפיעל עס קומט. אַזוי פיעל מעהר סאָלדאַטען האָט די יודישע בעפעלקערונג נישט געקאָנט ליעפערן און דערום האָבען געפעהלט יודישע רעקרוטען, פאַר וועלכע יודישע עלטערן מוזען נאָך צאָהלען שטראָף.

די סבה פון אַזאַ נישטריכטיגער אויסרעכנונג ליגט אין דעם, דאָס די יודישע מעטריצעסקע ביכער ווערען נישט געפיהרט אין אָרדנונג און פיעל געשטאָרבענע ווערען נישט אויסגעמעקט.

דאָסזעלבע זעהט מען אויך אין איינציגע שטעדט. לויט די אָפיציעלע סטאַטיסטישע ידיעות זענען די יודען אין וואַרשא נור איין דריטעל פון דער אַלגעמיינער בעפעלקערונג און פונדעסטוועגען האָט מען צוגענומען אין מיליטערדיענסט אין וואַרשא יודען מעהר ווי קריסטען, ווי עס איז צו זעהן פון די דאָזיגע ציפערן:

אין 1893 האָט מען צוגענומען	343 קריסטען,	436 יודען
„ 1894 „	326 „	581 „
„ 1895 „	322 „	400 „

אין 1896 האָט דער וואַרשאַווער פּרעזידענט ביביקאָוו אין זיין בריעף צו דער וואַניסקאַר פּריסוטסטווע אָנגעוויזען אויף אַזאַ אונגערעכטיגקייט און בעשטעטיגט, אַז פון 1893 יאָהר אָן געבען די יודען מעהר רעקרוטען ווי די קריסטען.

— דאָס מיניסטעריום פון פאָלקסבילדונג אין רומעניען, כדי אָבצושרעקען דאָס פאָלק פון שכרות, האָט צושיקט אין אַלע דערפער בילדער, וועלכע שטעלען פאַר די שלעכטע פלאָגען פון שכרות. די ערשטע נומער פון די בילדער שטעלט פאָר, ווי אַ יוד רעדט אָן אַ רומענער צום שכור׳ען, די ווייטערדיגע נומערן שטעלען פאָר ווי יודען בעראַבעווען די רומענער און ברייגען זיי צו רציחה און צו טורמע. ווי עס זעהט אויס, האָבען די בילדער דעם צוועק נישט אָבצושרעקען דאָס פאָלק פון טרינקען, נאָר אָנצורייצען איהם אויף יודען, דערביי איז צו בעמערקען, אַז יודען טאָרען היינט נישט האַלטען קיין שיינקען אין

רומעניען און זיי האבען גאר נישט די מעגליכקייט אנצורעדען דאס פֿאלק צום טרינקען.

*

געשעפֿטען און מלאכות.

— ווי עס איז בעקאנט, פֿערנעהמען זיך פֿיעל יודען אין בעסאראביען און פאדאליען מיט האדעווען פֿון טאבאק. 9/10 פֿון די דאזיגע יודען וואהנען אין דער געגענד, וועלכע ליגט ביי דעם דניעסטער. נישט אלע יאהר איז גלייך די צאהל פֿון די טאבאקספלאנצער, אויב עס גיט זיך אויס א יאהר וואס דער טאבאק ווערט גוט פֿערקויפֿט, פֿערגרעסערט זיך אויפֿ'ן אנדערען יאהר די צאהל פֿון די פֿלאנצער. אויב, פֿערקעהרט, דער טאבאק בלייבט ליגען און עס איז נישטא קיין קונים — ווערט וועניגער די צאהל פֿון די פלאנצער. די לעצטע 5 יאהר איז געווען אין פאדאליען און בעסאראביען פֿון 600 ביז 900 יודישע פלאנטאציעס. אין בעסאראביע פֿערנעהמען זיך מיט טאבאק האדעווען נור יודען. נאך די נייע געזעצען איבער דעם טאבאקסאקציז פֿון 1882, וועלכע האבען איינגעפיהרט, אז קיינער טאר נישט קויפֿען קיין טאבאק אויסער פֿאבריקען, האבען די גוטבעזיצער און פויערים אויפֿגעהערט צו פֿלאנצען טאבאק, און דער עסק איז געבליבען ביי יודען אליין אין די הענד, ווייל זיי קענען נישט אריבערגעהן צו אנדערע מלאכות.

דאס פֿלאנצען פֿון טאבאק פֿארדערט ארבייט א קיילעכדיג יאהר.

מיט דעם האדעווען פֿון טאבאק פערנעהמט זיך געוועהנליך דאס גאנצע הויזגעזינד, פֿון גרויס ביז קליין. די קינדער און פֿרויען ארבייטען אפֿטמאל צו פיעל. די יונגליך הערען אויף געהן אין חדר צו 9—10 יאהר, כדי זיי זאלען קענען העלפֿען די עלטערן. די מיידליך געוועהנען זיך פֿון קינדווייז אן אכטונג צו געבען אויף די פארניקעס, יעטען און טריקנען די בלעטער. עס איז נישט קיין וואונדער דערום, וואס די יודישע פֿלאנצער, וועלכע ארבייטען שטענדיג מיט זייערע קינדער אויף דער לופֿט, האבען גאר איין אנדער אויסזעהן, ווי די איבעריגע יודען. זיי זענען על פי רוב הויך און שטארק מיט אבגעברענטע פנימ'ער און פֿערגרעבטע הענד.

דאס האדעווען פֿון טאבאק ברייננט מעהר איין ווי אנדערע פֿלאנצונגען אין בעסאראביען. מיט 10—15 יאהר צוריק, אז די פרייזען אויף טאבאק זענען געווען זעהר גוט, האט יעדע דעסיאטינע טאבאק-פֿלאנצונגען איינגעבראכט ריינעם ריוח ביז 500 רובעל, איצט בעקומט מען דורכשניטליך פון יעדער דעסיאטינע 50 פוד טאבאק, וועלכע ברענגען בערך 7 רובעל פער פוד. א פלאנטאטאר, וועלכער ארבייט אליין מיט דער פֿאמיליע, פֿערדיענט נאך אבצוג פֿון די הוצאות, אויב ער האט אייגענע ערד, בערך 300 רובעל פֿון א דעסיאטינע, און אויב געדינגענע ערד—260—270 ר'. אזא הכנסה ווערט גערעכענט פֿאר ניט קיין קליינע. דאס האדעווען פֿון טאבאק האט אבער איין חסרון, וואס יודען טארען נישט פאכטען קיין ערד, וועלכע ליגט אויסערהאלב די שטעדט. מיט דער בעגרענצונג בענוצען זיך די פויערים און גוטבעזיצער און פֿערלאנגען פֿון יודען צו טייערע פרייזען, אזוי אז פיעל יודען האבען געמוזט וועגען דעם אוועקלעגען די ארבייט.

— ה' קאוואלסקי, דער קוראטאר פֿון די יודישע קאלאניעס אין יעקאטערינאסלאווער גובערניע, איז געקומען קיין אדעס, כדי פֿארצושטעלען א דין וחשבון וועגען די קינדער שולען, וועלכע בויען זיך אין די קאלאניעס, און וועגען די פערבעסערונגען, וועלכע עס איז נייטהיג איינצופיהרען אין לעבען פֿון די יודישע קאלאניסטען. ה' קאוואלסקי גיט די בעסטע מיינונג וועגען די יודישע ערדארבייטער. ווי ער דערצעהלט מוז מען אליין זיין אין די קאלאניעס, כדי זיך איבערצוצייגען, וואס פֿאר איין אויסגעצייכנעטע בעלי-בתים און קאלאניסטען עס זענען די יודען. פֿון 10,000 קאלאניסטען, וועלכע וואהנען אין יעקאטערינאסלאווער גובערניע, פֿערנעהמען זיך 40 פראצענט בלויז מיט ערד-ארבייט אליין. די יודישע קאלאניסטען אין יעקאטערינאסלאווער גובערניע צייכנען זיך אויס מיט זייער געזונדקייט און שטארקייט. אין מיליטערדיענסט נעמט מען זיי צו אין דער ארטילעריע. אין אלע יודישע קאלאניעס איז נישטא קיין איין שיינק אדער געוועלב פֿון בראנפֿען. אומעטום געפֿינען זיך נעבען די הייזער גערטנער און פֿלאנצונגען.

*

חברות.

— פֿאריגעס יאהר האבען זיך בערדיטשעווער סוחרים געווענדט מיט איין ביטע צום פינאנצמיניסטער, אז מען זאל זיי ערלויבען גרינדען א געזעלשאפֿט פֿון געגענזייטיגען קרעדיט. איצט האבען זיי בעקומען א תשובה, אז דער פראיעקט פֿון די תקנות קען ווערען בעשטעטיגט, אויב מען וועט צוגעבען אין איהם די פֿאלגענדע פונקטען: 1) אז די פרעזעסען און זייערע פֿערטרעטער אין די גענעראלפערזאמלונגען און אין קאמיטעט, זאלען ווערען אויסגעקליבען בלויז פֿון קריסטען, 2) אז צווישען די מיטגליעדער פֿון קאמיטעט זאל נישט מעהר זיין ווי $1/3$ יודען, 3) אז די געזעלשאפט זאל לייהען געלד אויף הייזער נור אין בערדיטשעוו אליין.

*

ציוניסטישע נייעס.

אין קאלאניאלבאנק געפֿינט זיך שוין א גרויסע צאהל האנדעלסוועקסלען, וועלכע זי האט דיסקאנטירט פֿערשיעדענע ביינק אין רוסלאנד. אין קאסע פֿון דער באנק איז איינגעפלאסען פֿון ערשטען דעצעמבער 1901 ביז דעם 1-טע פֿעברואר 1902 אויפֿ'ן חשבון פֿון אלטע אקציעס 2538 פֿונט און פֿאר נייע אקציעס 2033 פֿונט שטערלינג.

— וועגען דעם 5-טען קאנגרעס האבען געהאלטען רעפֿעראטען: אין יעקאטערינאסלאוו ה' מ. אוסישקין מיט ערלויבניש פֿון גובערנאטאר. 800 מענשען זענען געווען אויף דער פֿערזאמלונג. אין אלעקסאנדראוויסק האט מען געהאלטען א רעפֿעראט פֿאר מעהר ווי 300 מענשען מיט ערלויבניש פֿון איספראווניק.

— פֿון לאנדאן איז מען מודיע, אז די קאלאניאל-באנק איז שוין אריינגעטרעטען אין פֿערבינדונג מיט איינינע גרויסע אייראפעאישע ביינק, און אז זי קאן שוין ארויסגעבען איינוויי‍זונגען אויף אלע גרויסע שטעדט פֿון ענגלאנד פֿראנקרייך, דייטשלאנד עסטרייך-אונגארן, האלאנד. אין רוסלאנד נעמט זי אן אנווייזונגען אויף די קלענערע שטעדט. די באנק איז אריינגעטרעטען אין פֿערבינדונג מיט פֿיעל ביינק און גרויסע פֿירמען אין רוסלאנד וועגען דיסקאנטא פֿון וועקסלען. פֿון איינינע זענען שוין געקומען תשובות, אז זיי ווילען מאכען געשעפֿטען מיט דער יודישער באנק. די קאלאניאל-באנק וועט אויך אננעהמען געלד אויף לויפֿענדע רעכנונג.

— אין יעקאטערינאסלאוו האט זיך געגרינדעט א חברה „דוברי שפת עבר” אויס 50 פערזאן, וועלכע קומען זיך צונויף איינמאל אין וואך און רעדען אויף די פֿערזאמלונגען נור העברעאיש.

— לואזאן, דער בעוואוסטער דרשן פֿון דער קירכע No tre-Dame אין פאריז, האט געהאלטען איין רעדע אויף דער פֿערזאמלונג פֿון די שווייצער גייסטליכע אין גענף, אין וועלכער ער שילדערט די ארץ-ישראל'דיגע יודען.

„ירושלים קאן מען רעכנען פֿאר א יודישע שטאדט; יודען איז דארט פֿאר האן מעהר ווי מאחמעדאנער און קריסטען. דער רוב יודען זענען קליינע הענדלער און זיי זענען זעהר ארים; דער יודישער קווארטאל איז זעהר שמוציג. דערפֿאר לעבען זיי רוהיג אונטערן שוץ פֿון סולטאן. די מאחמעדאנער, אויב מען רייצט נור נישט זייער רעליגיעזען פאנאטיזם און מען פֿערהאלט זיך רוהיג אין פאליטישער הינזיכט, לעבען בשלום מיט יודען און קריסטען”. א. ז. וו.

זיין רעדע האט דער קריסטליכער דרשן געענדיגט מיט די דאזיגע ווערטער:

„זאלען מיר שיקען מיסיאנערען צו יודען, צו די יודען, וועלכע האבען זייער ביבעל און בעטען צום איינציגען גאט גלייך מיט אונז, וועלכע זענען דער שרש פֿון וואנען עס איז ארויס די אמונה אין אחדות הבורא? צו וואס זאלען מיר זיי בעאונרוהיגען און צווינגען אנצונעהמען אונזער אמונה? עס וואלט גלייכער געווען, מיר זאלען זיך אליין פֿערבעסערען און אזוי בעקומען איין אנציהונגסקראפֿט פֿאר אנדערע”.

אלגעמיינע וועלט נייעס.

— דער קיעווער פֿאדאלער און וואלינער גענעראל-גובערנאטאר דראגאמיראוו איז מודיע וועגען די אונרוהען, וועלכע זענען געווען אין קיעוו:

דעם 2-טען פֿעברואר 12 א זייגער זענען ארויסגעשפרונגען פֿון פובליקום, וועלכעס האט געשפאצירט אויף די טראטוארען צוליעב יום-טוב, 50—60 סטודענטען און בעלי-מלאכות און שרייענדיג „הוראה!” האבען זיי אויפגעהויבען עטליכע רויטע פעהנדליך. די פאליציע האט באלד ארומגערינגעלט די רוהעשטערער, נאר זיי האבען זיך נישט געלאזט ארעסטירען, און עס איז ענטשטאנען א געשלעג צווישען דעם המון און דער פאליציי. דער פריסטאוו זאקוסילאוו האט געקראגען צוויי שטארקע קלעפ אין קאפ, פֿון וועלכע ער איז געפאלען א פֿערבלוטיגטער אויפֿ'ן ברוק. דער סטודענט פֿון פאליטעכנישען אינסטיטוט וואלסקי, וועלכער האט איהם געגעבען איין קלאפ, האט געקראגען אויך א קלאפ פון א פאליציאנט מיט דער שייד פֿון שווערט און איז געפאלען חלשות. מען האט איהם צוגעטראגען צו א'נ'אפטהייק, וואו מען האט איהם געגעבען הילף, און נאכהער איז ער אוועקגעפֿאהרען אהיים.

נאכהער דעם 2-טען און 3-טען פֿעברואר האבען זיך צוזאמענגעקליבען אין פֿערשיעדענע ערטער פון שטאדט קליינע רעדליך מענשען, וועלבע האבען אנגעהויבען צוציהען צו זיך דעם המון, נאר די פאליציי אין חיל האבען זיי באלד צוטריבען. בשעת מען האט צוטריבען דעם המון אויף ביביקאווער בולוואר, האט דער איינוואהנער פון מגלין יחזקאל ארנאוו, וועלכער האט געשלאגען א קאזאק און איהם ארא‍בגעשלעפט פון פערד, געקראגען שטארקע קלעפ און מען האט איהם געמוזט אבפיהרען אין שפיטאל.

דער קלאנג, וואס איז ארוים, אז בשעת די אונרוהען האט מען געהרג'ט און פערוואונדעט פיעל סטודענטען, זענען פֿאלש. אויף בעפעהל פֿון גענעראל גובערנאטאר האט מען ארעסטירט און פֿעראורטהיילט: אויף 3 חדשים ארעסט 27 מענשען, אויף 2 חדשים 56 מענשען, אויף 1 חדש 16, און אויף 2 וואכען 13 מענשען.

מרדכי.

(א פורים'דיגער פעלעטאן).

איך קאן איהם פון אמאל, אמאל,
פון חדר נאך פון אריםען;
בעקאנט האט מיך מיט מרדכי'ן נאך
מיין רבי חייקיל דן,

בעת ער האט אונז זינגענדיג,
פאמעליך און בנעימות'דיג
דערצעהלט פון אחשורוש'ן
און פון זיין גרויסען טראהן.

און מרדכי האט זיך אויסגעמאלט
ביי מיר אין קינדערש מוח'ל
ווי מאטיל שרה חנה'לעס,
וואס וואהנט פון אונז ניט ווייט:

איין קורץ, איין ארים יודעלע,
איין קליינעס געלעס בערדעלע,
ער האט זיך זיינס א קלייטעלע,
ער קויפט, פערקויפט און בייט.

און מאטיל שרה חנה'לעס
איז שטענדיג עפּיס אומעטיג,
ער שטעהט זיך ביי זיין קלייטעלע
פערזארגט און ווי פערשמאכט.

איין אנדערס מאל דערזעה איך איהם,
דאס היטיל שטארק ארויפגערוקט,
ער ציפּט דאס געלע בערדעלע
און קלערט עפּיס און טראכט;

און לערנענדיג דאס מעשה'לע
פון ושתי'ן אחשורוש'ן,
פון מרדכי'ן און פון אסתר'ן,
ווי ס'האט זיך דא פאסירט, –

האב איך זיך מרדכי'ן אויסגעמאלט,
ווי מאטיל שרה חנה'לעס,
וואס שטעהט זיך ביי זיין מחיה'לע
פערהושכט און פערשמירט.

נאר מרדכי דער אמאליגער,
דערפיהל איך, איז א ביסעלע
גאר אנדערש פון דעם היינטיגען,
פון מאטלען וואס איך קאן;

ווייל יענער האט געקענט עפּיס
לשונות גאר א זיבעציג.
אזוי דערצעהלט מיין רבי מיר,
מיין רבי חייקיל דן.

ער הערט דארט ווי עס שושקען זיך
פאמעליך צוויי משרתימ'ליך,
זיי רעדען גאר אויף טאטעריש,
און ער, און ער פערשטעהט.

און גיט באלד איבער אסתר'ן:
„דו זאג נאר אחשורוש'ן,
אז יענע, יענע חברה לייט
פערטראכטען איהם א טוידט"

און מרדכי דער אמאליגער
פערבויגט זיך גאר פאר קיינעם ניט,
פאר קיינעם ניט, – א תקיף גאר,
ער ווייסט זיין אייגען ווערטה.

דהיינו פאר א המנ'ען,
אזא מין שטארקען אויבערהאר,
ווי שטעהט ער זיך קאלטבלוטיג גאר
און קניהט ניט צו דער ערד!..

און מאטיל שרה חנה'לעס
דערזעהענדיג א פּריציל
א קנעפּיל, א יונישען
פערבויגט ער באלד דעם קאפּ:

„א פאנינקע, א הארינקע,
א וואשע בלאגאראדיע!"
און ס'ווערט פון איהם א שמאטקעלע
חאטש וואַרף איהם גאר ארויס.

און כ'האב זיך דאמאלס אויסגעמאלט.
ווי מטיל שרה חנה'לעס
דארט רייט זיך אויף א פערדעלע
פאמעליך טריט ביי טריט.

און המן שלעפּט זיך טרויעריג
און שרייט אויס עפּיס הייזעריג
און יודען לאכען חדוה'דיג:
„א מצוה! זעהר גוט!"

און מאטיל פאהרט זיך רייטענדיג
און קנייטשט זיך עפּיס שעמענדיג
און גלעט דאס בערדיל שמייכלענדיג:
„עט, שיך, מאלע וואס!..

כלעבען, ס'איז גאר איבעריג
איין עובדא, חע, סא נארישע,
סא שפּילעכ'ל, סא קינדערשע
כ'מע!... וואס טויג מיר דאס?..

אין מיטען טאג א העטשקען זיך!
צי האב איך דען גאר צייט אויף דעם?
א פולע קלייט מיט קונים דארט!
איך ווער דאך פדיון אן!

צי קען דען מיר אראבפאלען
פון דעם עפּיס אין קעשעניע?...
נאר גלאט דער פריין הייםט אזוי,
מען מוז שוין דאס איהם טהון!..."

און כ'האב זיך ווייטער אויסגעמאלט
ווי מאטיל ווערט איין אויבערהאר
ביים קיסר אחשורוש'ן,
א גרויסער יענעראל...

ער געהט שוין אין פאליעטען גאר,
אין קנעפּליך, אין יונישע,
און טהוט שוין טובות יודעליך,
און שטעלט זיך פאר'ן כלל.

און יודען טאקי שעצען איהם,
מען שטאפּט איהם מיט כבודימ'ליך
א פתיחה'לע, א מפטיר'ל,
א מזרח-שטאדט אין שוהל.

און אלע נור: ר' מאטעלע!
וואס זאגט עפּיס ר' מאטעלע!
און מאטיל קלויבט זיך קערבעליך,
ער האט שוין פיעל און פיעל.

און אלע, אלע חנפ'ן איהם:
„געזונד זאל זיין ר' מאטעלע!
אח, שא, אט געהט ר' מאטעלע!"
עס קעהרט זיך גאר א וועלט.

זיין ווייב זיצט נאך אין קלייטעלע,
זי זאגט אז ס'איז א מחיה'לע,
מען טאר דאס ניט אוועקווארפען!...
זי לייזט דארט הויפענ'ס געלד.

אזוי – האט זיך מיר אויסגעמאלט –
אזוי וואלט זיך בענאנגען איצט
אין אונזער צייט א מאטעלע,
וואס האנדעלט נור און בייט.

נאר ווי האט זיך דארט אויפגעפיהרט
א מרדכי פון אמאל, אמאל,
וואס האט געוואהנט אין שושן גאר
אין יענער, יענער צייט?...

צי האט ער אויך בענאנגען זיך
אזוי ווי אונזער מאטעלע?...
אט דאס האב איך פערגעסען גאר
צו פרעגען חייקיל דן,

בעת ער האט אינז זינגענדיג,
פאמעליך און בנעימות'דיג
דערצעהלט פון אחשורוש'ן
און פון זיין גרויסען טראהן...

מיכל קאפלאן.

ערינערונגען פון פיערטען ציוניסטען-קאנגרעס אין לאנדאן.

פון ר. ברײנין, בערלין.

די לאנדאנער ציוניסטען האבען, אין פאריגען יאהר, איינגעלאדען אלע דעלעגאטען אין איין זונטאג טאג, ערב דעם קאנגרעס, צו איין פרעהליכען פעסט אין בעריהמטען באטאנישען גארטען. עס איז געוועזען זעהר א שענער, ליכטיגער, אנגענעהמער טאג. אלע דעלעגאטען און אויך די קארעספאנדענטען, וועלכע זענען געשיקט געווארען פון פערשידענע צייטונגען, האבען זיך אנגעטהון יום-טוב'דיג און זענען גרופּענווייז געפאהרען נאך דעם באטאנישען גארטען. סער מאנטעפיא־ע איז געשטאנען אויסגעפוצט אין א שווארצען פראק און אין ווייסע האנדשוהען ביים איינגאנג פון גארטען און האט אויפגענומען די געסט. ער האט יעדען דעלעגאטען געגעבען די האנד און יעדערען עטוואס געפרעגט, אדער בעגעגענט מיט א פאר ווערטער, אין צובראכענעם דייטש, גלאט אין דער וועלט אריין. ער האט געוואלט און זיך ניט וועניג בעמיהט, כדי צו זיין העפליך און נאטטפריינדליך, און דאס האט איהם אויך געוויסערמאסען זיך איינגעגעבען, וויפיעל עס קען זיך נור איינגעבען א ישטייפען, קאל-

טען, גוט ערצויגענעם ענגלישען אַריסטאָקראַט פריינדליך צו זיין. ביסליכווייז איז דער שענער גרינער, קיהלער גארטען מיט זיינע גרינע, לענדליכע וויעזען, אויף ענגלישען אַרט בעלעבט געוואָרען פון געסט און פול געוואָרען מיט ציוניסטישען לעבען. עס זענען דאָרטען געוועזען אויסער די אָנגעקומענע דעלעגאַטען און די לאָנדאָנער ציוניסטען אויך אַ היבש ביסיל סתם יודען, אַם מעהרסטען רוסישע, גאַליצישע, רומענישע וועלכע לעבען שוין פין לאַנג אָן אין לאָנדאָן. פיעל פון זיי האָבען זיך שוין כמעט גאַנץ אָדער האלב אנגליזירט, ד. ה. זיי זענען געוואָרען גאַנצע אָדער האַלבע ענגלענדער.

אין גאַרטען זענען געשטאַנען פיעל לאַנגע טישען, אונטער ליינוואַנדענע פאלאטקעס. די טישען זענען בעדעקט געוועזען מיט אַלע מיני בעקעריי, פּרוכטען, קאַלטע שפּייזען א. ד. ג. דער עולם האָט זיך אַ לאָז געטהין צו די בופּעטען מיט אימפּעט ווי די היישרעקען (דער עולם האָט זיך אויסגעהינגערט פאָהרענדיג דורך די לאַנגע לאָנדאָנער גאַסען), און האָט זיך מיט השק גענומען אויסרוימען אַלץ, וואָס דאָ איז געשטאַנען. דינער האָבען געטהיילט קאַפע, הייסען און אויך געפראָרענעס. עס איז געוועזען אַ האַפּעריי, אַ לאַפּעריי, אַ שטופּעניש, אַ קוועטשעניש אַרום די טישען, אַז איין גאָט האָט געמאָנט רחמנות האָבען. דער גאַנצער כבוד איז געוועזען געמליך אויף מאנטעפיאָרעס רעכנונג, אין דער עולם האָט זיך גאָר ניט געשראָקען, אַז מען וועט איהם חלילה בדלות שטעלען. אין דער אונאָרדנונג איז איינעם 5 פאָרציעס אָנגעקומען און איינעם גאָר נישט. איבערהויפּט ווי אין לעבען געהט: ווער האט נעהאָט שטאַרקע, לאַנגע הענד און ברייטע פלייצעס, און האט זיך אויף דרך־ארץ ניט פּערלאָזען, דער האט בעקומען אַ מנה יפה, און ווער עס איז פויל, אונגעשיקט, שעמעדיג געוועזען, דער האט זיך געמוזט בענוגענען נור מיט'ן קוקען, ווי אַנדערע עסען מיט א פולען מויל.

נאָכדעם ווי מען האט "מבער חמץ" געוועזען פון די בופּעטען, האט זיך דער עולם פונאַנדערגעשאָטען קופּקעסווייז איבער'ן גאָרטען. די מוזיק האָט געהילכט, געקלאַפּט אויף וואָס די וועלט שטעהט. די קאַפּעלע איז געוועזען צוזאַמענגעזעצט פון קליינע יונגע מוזיקאַנטען פון אַ יודישען לאָנדאָנער יתומים־הויז. די קליינע יתומים, וועלכע זענען געוועזען אַלע געזונדע, ריינע שענע יונגען, האָבען אויסגעצייכנעט פערשטאַנען און אויך אויסגעפיהרט זייער פּראָגראַם. איבערהויפּט וואס זיי האָבען געשפּיעלט, איז געפאַלען געוועזען, ווייל עס האט זיך ביי יעדען פון זיך אַליין עפּיס אין האַרצען געזונגען. עס איז געוועזען, ווי מ'זאָגט, "ליהודים". מיט איינמאָל האבען זיך גענומען שיטען און גיסען ווי פון אַ צאַפּען דרשות, רעדען, טאָאַסטען, בעגריסונגען, מגידות און "ספּיטשען" אין פערשיעדענע שפּראַכען, אַסך רעדנער האָבען גערעדט לשון־קדש; די רעדנער זענען געשטאַנען אויף שטוהלען, אָדער אויף עטוואָס אַנדער'עס, אין דער הויך. נאָך יעדער רעדע, אויב גוראָטען אָדער נישט, האָט מען געפּאַטשט בראַוואָ און געשריען הידד. דער עולם איז געוועזען גאָר ניט קאַרג אויף בייפאַל, און אַלע זענען געוועזען אין איין התפעלות. ווען די דרשות האָבען זיך אַביסיל איינגענומען, האָט זיך געלאָזט הערען פון אַלע זייטען אין גאָרטען אַ געזאַנג פון נאַציאָנאַלע ליעדער. "עוד לא אָבדה תקותנו" האט זיך געלאָזט הערען און אָבקלינגען פון אַלע זייטען. קליין און גרויס האט געזונגען, געשפּרונגען פון איין קופּקע מענשען אָדער בוימער צו דער אַנדערער. אומעטום אַ שטוהל מיט אַ רעדנער, אומעטום אַ קאָר פון זינגער.

איך בין מיעד געוואָרען אַלעס מיטצומאַכען, האָב איך זיך אַוועקגעזעצט אין א ווינקעל־אַלייע אויפ'ן גרינעם גראָז. און דאָ האב איך ניט וועלענדיגערהייט, דאָס בעסטע און שענסטע געזעהען און געהערט. אין דער אַלייע, וואו איך האָב זיך געזעצט זיך אַביסיל שרייבען, האָבען זיך פערקליבען יודישע קינדער פון די רוסישע עמיגראַנטען, וועלכע לערנען אין ענגלישע פאָלקס־שולען. זיי רעדען העלפט ענגליש און העלפט יודיש. די קינדער האָבען טהעאַטער געשפּיעלט, פאָרשטעלונגען געמאָכט און געזונגען ענגלישע און העברעאישע ליעדער. מיידליך און יונגליך מיט שוואַרצע געגרייזעלטע לאָקענס האָבען מיט פיעל לעבעדיגקייט און אָהן פעהלער געזונגען "עוד לא אבדה תקותנו" און אַנדערע העברעאישע ליעדער וועלכע איך האָב פריהער אין ערגיץ ניט געהערט. די קינדער זענען אויך מיעד געוואָרען שפּילענדיג, טאַנצענדיג און זינגענדיג און האָבען זיך פונאַנדערגעזעצט אין ברייטע קרייזען אויף דעם ווייכען גראָז און האָבען אָנגעהויבען פיהרען אַ געשפּרעך, איך האָב זיך צוגעהערט:

— איז פאַרהאַן אין ארץ־ישראל אַזעלכע שענע גערטנער ווי דאָ אין לאָנדאָן, למשל ווי דער באָטאַנישער גאָרטען? — האָט געפרעגט אַ ניין־יעהריג יונגיל מיט גרויסע גראָהע אויגען.

— נאָך פיעל שענערע גערטנער און וויעזען ווי דאָ,— האָט געענטפערט אַ יונגיל פון א יאָהר 12, וואָס רעדט ענגליש פיעל בעסער ווי יודיש,— צום ביישפּיעל דער כרמל און שרון...

— און ווען אפילו אין פּאַלעסטינא זענען ניטאָ אַזעלכע גערטנער ווי דאָ,— האט זיך אויפגעהאַפּט אַ קינד פון אַ יאָהר 10 מיט אַ גרויסען קאָפּ, מיט שטאַרקע ברייטע הענדליך און מיט ווייסע געזונדע ציינער אין מויל,— וועלען מיר אַליין מאַכען גערטנער. איך וועל זיך דאָ אויסלערנען גערטנער קונסט און פאָהרען קיין פּאַלעסטינא מיט מיינע חברים, מיט איזעקס, דשזאקעבס און האַריס, און מיר וועלען דאָרט פּערפלאַנצען גרויסע, שענע, פּראַכטפאָלע גערטנער...

— און איך וועל זיי בעזייען מיט בלומען, — איז אַ קליין מיידיל אין ווייסען אָנגעטהון און מיט פרישע, לעבעדיגע בעוועגונגען אַריינגעפאַלען איהם אין די רייד, — די אַלע גערטנער; מיין שוועסטער וועט דאָס מיך אויסלערנען...

— איך וועל אַוועקפאָהרען מיט א שיף קיין פּאַלעסטינא, — האָט אויסגערופען אַ יונגיל מיט אַ באַראַדאַווקע אויף דער אויבערשטער ליפּ און מיט אַ קורצען דיקען האַלז, — און וועל אויסהאַקען דאָרט אַלע אַראַבער, איך קען גוט שיסען; איך וועל זיי ווייזען ווער איך בין...

— און וואו בין איך, — האָט ברוגזדיג געפרעגט אַ קינד, וואָס איז געלעגען אויפ'ן גראָז מיט דעם געזיכט אַראָב און נאָכגעקוקט ווי אַ קאַזיאָווקע פּויזעט און קריכט אויף אַ בלאַט,— איך בין פיעל שטאַרקער ווי דו, און קען בעסער שיסען ווי דו. איך וועל דאָרטען ווערען אַ גענעראַל ווי קיטשענער... דאָס לאַנד געהערט אונז... איך ווייס שוין ווי צו מאַכען...

— און איך וועל אַרומגעהן,— האָט אָנגעהויבען פּישצען אַ קליין הנ'דיג מיידילע מיט אַ גריבעלע אין באַק, ווען זי לאַכט זיס, — איך וועל אַרומגעהן אַרום די פערוואונדעטע יודישע סאָלדאַטען, איך וועל זיי די וואונדען פערבינדען, רפואות געבען...

— און וואס וועלען מאַכען דאָרט אונזערע טאַטעס? — האָט געפרעגט אַביסיל אַ זאַאיקער, זעהר אַ בלאַסער און אויסגעוויקט אויס־

נעדארטעם קינד, — איז ד... ד... דארט אויך נײ־מאשינען... װעלען זיי ד... דארט אויך מממוזען דעם גגנאנצען טאג אַרבבבייטען, און די מממאמעס װעלען אויך ממוזען אװעקגעהן דעם גגאנצען טאג אַרבבייטען, און אאונז אליין לאזען ?...

— ניין, נארעלע,— האט איהם געטרייסט א צעהן יאהריג מיידיל, װאס האט געהאלטען אין האנד א פאר אבגעפליקטע רויטליכע בלומען און געריסען פון זיי האסטיג בלעטליך־װייז, — ניין, נארעלע, דארטען, אין אונזער לאנד װעלען אונזערע טאטעס מעהר ניט אנזעהען די מאַשינעס, פפו, װי זיי קלאפען און סקריפען! די מאמעס װעלען ניט זיצען דעם גאנצען טאג אויף דעם מארק עפיל פערקויפען; מיר אלע װעלען אַרבייטען אויפ'ן פעלד, זייען, שניידען, זינגען און שפרינגען; מיר האט דאס אונזער שכן דערצעהלט, ער װייס דאס, ער װייס אליץ.

— איז דארטען אויך א אוֹאייטשעפעל פאר פרעמדע יודען ? — האט א קינד מיט רויטליכע פערװיינטע אויגען נעפרעגט.

— חא, הא, הא,— האט זיך פונאנדערגעלאכט דאס יונגיל, װאס װיל װערען א נענעראל, — װייסטו דען ניט, דאס אין ארץ ישראל זענען ניטא קיין פרעמדע יודען, דאס איז דאך אונזער לאנד; װייסטו דען ניט, דאס דארטען זענען פאראן קאלאניעס, שענע דערפער און קיין סימן פון אואייטשעפעל... איך װעל איבערהויפט דארטען איינפיהרען גאנץ אנדערע ארדנונגען. איהר װעט שוין זעהען!

— מיר װעלען דיך אודאי הערען! א קלייניגקייט,— האבען זיך אבנערופען פיעל קינדער, — דארטען זענען אלע גלייך, ביי אונז זענען ניטא קיין לארדען, קיין גענעראלען, ער מיינט אין אמת'ן, ער איז שוין א גענעראל... דו װעסט נאך פיעל װארטען!

— זענען דארטען נאך היינט אויך דא נביאים װי ישעיה הנביא? —האט געפרעגט א יונגיל מיט א הייכען שטערן, װאס איז געזעסען פערטראכט די גאנצע צייט און קיין װארט ניט גערעדט.

— געװיס, — האט דאס מיידילע, װאס האט געלויבט דעם שכן, װעלכער װייס אלעס, געענטפערט, — געװיס זענען דארטען פאראן גרויסע נביאים... נביאים קענען דאך אין לאנדאן ניט זיין, נביאים זענען דאך נור אין ארץ ישראל...

— שא װי זעהט אויס א נביא ? האט א יונגילע מיט א פערברענטען געזיכטיל געפרעגט.

— איך שטעל מיר פאר, — האט דאס יונגיל מיט דעם גרויסען שטערן און פערחלומטען געזיכט געזאגט, — איך שטעל מיר פאר, דאס א נביא איז מיט א לאנגער װייסער בארד, מיט א גרויסען, א הויכען צוקנייטשטען שטערן, מיט פייערדיגע, גרויסע אויגען...

— און איך שטעל מיר פאר,—האט זיך אבגערופען דאס מיידיל מיט דעם חנו'דיגען גריבילע אין באק, — איך שטעל מיר פאר, דאס א נביא זעהט אויס יונג, מיט שװארצע װאנסעס, שלאנק, הויך און מיט לאנגע געגרייזעלטע האר...

— און נביאות, װי אמאל דבורה, איז דארטען היינט אויך פאראן ? האט געפרעגט דאס יונגיל מיט דעם גרויסען שטערן.

— געװיס, — האט געענטפערט א מיידילע מיט דארע בעקליך, מיט דארע הענדליך און מיט גרויסע װי דערשראקענע אויגען,—געװיס. װאו עס זענען פאראן נביאים, דארטען זענען אויך דא נביאות, די יונגליך מיינען אין אמת'ן, אז נור זיי זענען מענשען...

— הא־חא־הא — האט זיך פונאנדערגעלאכט דאס יונגיל, װאס װיל װערען א גענעראל, — נביאות אין אויסגעפוצטע היטעליך, אין װייסע האנדשוהען, אין זיידענע אויסגעשניטענע קליידער, נביאות געפודרעטע און געפארבטע און געשמירטע, אויך מיר נביאות... הא־חא־הא.

—דאס איז נור דא אין לאנדאן,—האט דאס מיידיל, מיט די אבגעפליקטע בלעטער פון די ראזען, כמעט מיט טרעהרען אין די אויגען געזאגט, — אבער דארטען אין אונזער פאטערלאנד, אין ארץ־ישראל, איז אבער גאנץ אנדערש, דארטען װעלען מיר נור ארבייטען, נור העלפען, נור פראסט אומגעהן, דארטען קענען מיר אויך זיין נביאות...

א פאר פון די קינדער האבען זיך צוקריגט און זענען באלד װייטער גוט געװארען. די מוזיק האט געקלאפט און געהילכט, עס האט זיך געהערט אויך א רוישענדער "הידד" אין די קינדער, די יונגליך מיט די מיידליך, האבען אנגעהויבען טאנצען...

— אזוי פלעגט זיין א מאל אין די װיינגערטנער פון ארץ ישראל, — זאגט אונזער שכן, — מיידליך מיט יונגליך פלעגען געהן טאנצען אונטערן בלויען הימעל, — האט דאס מיידיל מיט די צופליקטע בלומען אין האנד געזאגט.

און אזוי איז מיין טאג אין באטאנישען־גארטען אװעקגעגאנגען: מוזיק, בלומען, שװארצע, בלויע, גרויסע, שענע אויגען, זיסע קינדערשע חלומות, גלענצענדע הייסע רעדען, קאלטער קאפע...

"עוד לא אבדה תקותנו" הערט זיך שוין דער לעצטער מארש. דער עולם געהט אהיים, מען דארף אויך געהען.

— אדיע, ליעבע קינדער! — האב איך זיך געװענדעט צו דער װייסער־חברה.

די קינדער האבען זיך פערשעמט, װען זיי האבען דערזעהען, דאס א פרעמדער האט צוגעהערט זייערע רייד.

משה דער אלטער משרת.

א בילד פון סוחרישען לעבען.

טרויריג איז יצחק דענקמאן, א מאן פון א יאהר 45, געזעסען אין זיין גרויסען מאגאזין; טרויריג האט ער געקוקט אויף די פילע װענד מיט סחורה, אויף די גרויסע קאסטענס און האט צייטענװייז א טיעפען זיפ'ץ ארויסגעלאזט.

קעגען איהם איז געזעסען זיין פרוי, רבקה דענקמאן, און האט שטארק געגעניצט.

ענדליך איז זיי ביידען נמאס געװארען צו זיטצען שטום און זיי האבען זיך איבערגעקוקט, װי זיי װאלטען איינער דעם אנדערן װעלען זאגען: עס פאלט אונטער א חלשות זיצענדיג אזוי, לאמיר עפיס רעדען.

און רבקה האט אנגעהויבען:

— װאס װעט דאס זיין יצחק — עס איז דאך א מאוסער עסק — מען לייזט דאך גאר נישט...

— היינט װאס טהוט מען ? אדרבא — געהן שלעפען קונים פאר די פאלעס ?

— עס איז טאקי ניטא קיין מיטעל — מען װעט מוזען איינפאקען די סחורה און געזעגענען זיך מיט װארשוי, האט רבקה געזאגט מיט א שטימע, אין װעלכער עס האט געקלונגען פערדרוס און כעס אויף דער גאנצער װעלט בכלל און אויף װארשוי בפרט.

— דיינע „מיטלען" זענען טאקי עפיס װערט !... האט יצחק מיט א כעס'דיגער שטימע געענפערט — מען לעגט אריין איין פערמעגען

אין אַ געשעפֿט, און זי האָט איין עצה „איינפּאַקען די סחורה און זיך זעגענען מיט וואַרשוי"... קלוג, ווי דער טאָג.

— אַדרבה וואָס דיינע חכמות! האָט רבקה ג׳פֿטיג געזאָגט.

— איך האָב שוין יאָ איין עצה... האָט יצחק גדלות׳דיג געענטפֿערט...

— לאָמיר הערען — האָט רבקה ניט גלויביג געפֿאָרשט.

— היינט האָט מיר אַ מעקלער פֿאָרגעשלאָגען, איך זאָל צו־נעהמען ביי פֿינסטערמאַן זיין גלאַוונעם „משרת". ער זאָגט, אַז ער איז אַ זעלטענער בריה, ער האָט פֿינסטערמאַנ׳ען איינגעפֿיהרט דאָס גאַנצע געשעפֿט. ער קען אַלע קונים פֿון גאַנץ פּ־אָווינץ, און זיי האָבען צו איהם אַ גרויסען צוטרוי, נאָר ער „זינגט" 30 רובעל די וואָך.

— נו, וואָס קען מען העלפֿען? האָט רבקה האַלב טרויריג, האַלב האָפֿענדיג אַ זיפֿץ געטהון. דאָס איז אַ גרויסע „שכירות" — אַלץ בעסער אָבער איידער די סחורה זאָל פֿערפֿוילט ווערען. מען זעהט דאָך ביי אונז ניט אָן אַ גאַנצען טאָג קיין לעבעדיגען נפש! און דאָרטען אַנטקעגען — עס פּלאַצט די גאַל אין מיר - רודערט אַ גאַנצען טאָג ווי אויף אַ יריד, ביז 12 אזייגער ביי נאַכט פּאַקט מען דאָרטען סחורה.

— איך ווייס, איך ווייס! האָט יצחק בייז געענטפֿערט, ווי ער וואָלט איהר פֿערבאָטען רעדען וועגען פֿ־עמדע גליקען, וועלכע שטע־רען איהם אַזוי אויך גענוג.

ער האָט זיך געלאָזט אומגעהן הין און צוריק איבער׳ן מאַגאַזין און האָט ענדליך אַרויסגעברומט: „ער" וועט אָנקומען צו מיר, ניט אַנדערש...

עס זענען פֿאַריבער אַכט טעג און פֿינסטערמאַנס גלאַוונער משרת, משה איז אָנגעקומען צו יצחק דענקמאַן.

משה איז אַ יוד פֿון אַ יאָהר 50, געזונד און פֿריש, אויף וואָס עס זאָגט עדות זיין הויכער וואוקס און די ברייטע פּלייטצעס. זיינע צוויי גרויסע גראָהע אויגען לאַכען, דאַכט זיך, שטענדיג און אויף זיין פּנים ליגט עפּיס אַ מין צופֿריעדענהייט און גוטסקייט.

און משה האָט אַריינגעבראַכט אין געשעפֿט ניי־לעבען און אָרדענונג. ער האָט בעמערקט, אַז פֿיעל סאָרטען ־סחורה זענען דאָ צו פֿיעל, מעהר ווי דער געברויך קען אויף זיי זיין, פֿערקעהרט, פֿיעל סחורות, וואָס זענען זעהר נויטהיג צום רומעל, פֿעהלען לחלוטין. ווייטער האָט ער בעמערקט, אַז יעדער מין סחורה ליגט ניט אויף זיין אָרט — נויטהיגע סחורות, וואָס מען דאַרף צום האַנד ליגען אין די הינטערשטע צימערן, בעת די גאָר ווייניג נויטהיגע ליגען פֿון פֿאָרענט. ער האָט געהייסען די גאַנצע סחורה סאָרטירען און איבערלעגען דעם גאַנצען לאַגער און די טויזענדער שטיקער סחורה, וואָס זענען געלעגען אין די שאַנקען טוידט, פֿערשטויבט, צוזאַמען געפּרעסט, ווי די פּגרים, האָבען זיך אָנגעהויבען צו ריהרען און אויפֿשטעהן „תחית-המתים". נאָכדעם האָט ער פֿונאַנדער געשיקט אין דער פּראָווינץ אַ פּאָר הונדערט פּאָסטקאַרטען מודיע צו זיין די קונים, אַז ער איז אָנגעקומען צו יצחק דענקמאַן און בעט, אַז זיי זאָלען אַריינקומען צו זייער אַלטען פֿריינד משה׳ן, ער וויל דאָ איינפֿיהרען דאָס נייע געשעפֿט. וועט ער בילינגער פֿערקויפֿען. מיט איין וואָרט משה האָט געאַרבעט!

עס זענען קיין צוויי וואָכען ניט פֿאַריבער, האָבען זיך אָנגעהוי־בען שיטען סוחרים פֿון פֿערשידענע געגענדען: יודען און יודענעס, יודען פֿון דער חסידישער וועלט אין לאַנגע רעק אין דענקעס, און יודען אין קורצע רעק און אין קאַפּעלושען, ווייבער הויכע און נידריגע, מאָגערע און דיקע, ווייבער אין סאַמעטענע שואַקעטען און הויכע היט, אויף וועלכע עס זיטצען גאַנצע העהנער פֿעדערן אָדער גאַנצע געָרט־נער בלומען, ווייבער מיט קאָפּקעס און מיט ווייס טיכליך אויפֿ׳ן קאָפּ.

און משה נעמט אַלעמען פֿריינדליך אויף. חסידישע יודען גיט ער יודישליך „שלום־עליכם", דייטשען זאָגט ער „מאָיע שאַנאָוואַניע־פּראָשע". דערצעהלט יעדערן נאָך זיין אָרט אַ וויטציל, אַ מעשהלע, און דער זיסער שמייכעל נעהט קיינמאָל ניט אַראָב פֿון זיינע ליפּען.

און אין מאַגאַזין רודערט זיך: אין אַלע צימערן שטעהען קאַסטענס מיט אָבגעקליבענע סחורות — מען שרייבט און מען פּאַקט. די לופֿט איז פֿול מיט פֿערשיעדענע שטימען, די פּאַק מאַשין קרעכצט, ווי עס וואָלט איהר כאַנג געטהון, וואָס אויף איהר מזל איז אויסגע־פֿאַלען צו פּרעסען די מענשליכע מיה — די פּראָדוקציאָן... אין מאַגאַזין געבען זיך איבער פֿון איין מויל צום צווייטען אַלערליי סומען: „40 — 50 — 70" — „חיים טראָג דעם קאַסטען אין צווייטען צימער „!" „בעריל שטעה ניט, גאַפֿע ניט, רוף דעם עקספּע־דיט"... ר׳ משה, מען האָט אייך שוין בעצאָהלט?" „ר׳ משה, ווי טהייער זאָל מען לייזען", „ר׳ משה, איך פֿערלאָז מיך אויף אייך!"... ר׳ משה הייסט אַרונטער רעכענען נאָך איינס פּ־אָצענט"...

און דאָס וואָרט ר׳ משה פֿליהט אום אין דער לופֿט, ווי אַ שטרוי אין אַ ווירבעל־ווינד און משה אַליין שטעהט ביי׳ן פּולט, דער לאַנגער ראָק אָבגעשפּילעט, דאָס היטיל אַראָבגערוקט, די בלאָנדע גרויסע באָרד צעוואָרפֿען, און ער רעגירט מיט די פֿיעלע קונים און משרתים.

און דער הערר דענקמאַן מיט דער מאַדאַם זיטצען ביי דער קאַסע, וואָס איז אַרומגעצוימט מיט דראָט, און וואַרפֿען בגנבה בליקען איינער אויפֿ׳ן צווייטען, ווי זיי וואָלטען זיך חדוש׳ען:

— וואָס זאָגט מען דערצו?...

— ר׳ משה, שוין זיעבען אַ זייגער — איהר וואָלט שוין גע־גאַנגען אפֿשר עפּיס עסען... שלאָגט פֿאָר רבקה מיט אַ חנפֿ׳דיגען שמייכעלע.

— עס מאַכט ניט אויס! ענטפֿערט ר׳ משה פֿער׳עסק׳ט — איך עס קומענדיג אַהיים... צוויי מאָל אַ טאָג עס איך — גענוג...

— ר׳ משה — שלאָגט איהם איבער אַ יונגער משרת פֿון צווייטען צימער — אַ טרעגער איז געקומען נעהמען שטיינס פּעקיל.

— גיב אַרויס, די סיגנאַ .A. S נומער 875.

דאָס געשעפֿט האָט זיך מיט יעדען חדש פֿערגרעסערט און געוואַקסען. ה׳ דענקמאַן האָט געמוזט דעם גאַנצען סעזאָן זיטצען אויף די פֿאַבריקען און שיקען סחורה, און ווי פֿיעל ער האָט געשיקט, האָט משה אַלץ פֿערקויפֿט. און וואָס מעהר דענקמאַן האָט די סחורה געקויפֿט, האָבען איהם די פֿאַבריקאַנטען אַלץ בילינגער גערעכענט די פּרייזען, אַזוי, אַז משה האָט געקענט פֿערקויפֿען בילינגער, ווי די אַנ־דערע סקלאַדניקעס אויף דער גענשאַ גאַס. און ווען אין אַלע גע־שעפֿטען איז געווען שטיל ווי אויף אַ בית־עולם, האָט ביי דענק־מאַנען אין געשעפֿט גערוישט ווי אין אַ יריד. אפֿילו ביי ר׳ גמליאל׳ן אין געשעפֿט, וואו דער פּדיון איז שטענדיג געווען אונגעהייער גרויס, וואו דאָס געשעפֿט האָט שוין עקסעסטירט 40 יאָהר, אויך דאָרט האָט אָנגעהויבען צו ווערען שטילער און טויטער און די משרתים

שטעהענדיג אין טהיר און ווארפענדיג פֿיל בליקען מיט קנאה אין דענקמאנס געשעפֿט אריין, פֿלעגען זייער גאנצע גאל אויסגיסען:

— איך ווייס ניט, וואס לאזט מען אזוי א ליטוואק אויפוואקסען? זאגט מיט כעס איין יונגער משרת צו איין עלטערן.

— שרעק זיך ניט! ער וועט אין גיכען מאכען די „קוניץ“ — ענטפֿערט דער עלטערע, ארויסנעהמענדיג דעם ציגאר פֿון מויל און אויסשפייענדיג אויף דער ערד.

— שוין צוויי יאהר, אז ער מאכט די „קוניץ“ און דערווייל נעמט ער צו אונזערע אלע קונים. דעם קונה איז דען א חילוק, צי ער וועט מאכען די קוניץ, צי ניט, אבי ער קויפֿט דארט בילינער.

— נו, אלזא וואס ווילסט דו? איז דער אלטער משרת צורייצט געווארען.

— איך רעד סתם אין דער וועלט אריין — האט דער יונגער משרת רוהיג געענטפֿערט — מען זאגט, אז מען נעמט שוין צו צום געשעפֿט דעם גאנצען ערשטען שטאק; די שפייכלערס אויפֿין הויף האט מען שוין לאנג צוגענומען.

— איז בכן וואס ווילסטו — א רעשט? איז דער עלטערער משרת אליין מעהר אין כעס אריינגעקומען, וואס „דארט“ געהט דאס געשעפֿט אזוי גוט.

(ענדע קומט). אברהם וואלפֿזאהן.

טעכנישע ידיעות.

מ ע כ א נ י ש ע ו ו ע ש ע ר י י ע ן. וואשען גרעט איז איינע פֿון די שווערסטע ארבייטען, ווייל ביז איצט האט די גאנצע ארבייט געמוזט דורכגעפֿיהרט ווערען נור מיט דער האנד. איצט אבער קומט אויך דא די מאשין צו העלפֿען דעם מענשען. מעכאנישע וועשערייען ווערען אלץ מעהר פֿערברייטעט אין אלע גרויסע שטעדט פֿון אייראפא און אמעריקא. אויך איידעלע ארבייט, וואס ביז אהער האבען עס געמאכט נור גוטע וועשערינס, ווערט איצט אויך אויסגעפֿיהרט מיט מאשינען. יעדער וועשער ווייס גאנץ גוט, וויפֿיעל צייט ער פֿערלירט, בעת ער פרעסט וועש מיט א פרעסיל מיט קוילען. אלע מינוט מוז ער דעם פרעס בייטען, און האלב צייט געהט לאבוד. דאס נייע ערפֿונענע פרעסיל, וואס ווערט אנגעווארעמט מיט עלעקטריציטעט, דארף מען ניט בייטען, און שוין דערמיט אליין ווערט די ארבייט אסך גיכער געמאכט. ווייטער ווערען ביי מאשינענוועשערייי ניט געברויכט קיין כעמישע מיטלען, וואס עסען אויס אדער פֿיהרען איבער דאס גרעט. אויף מעכאנישעם וועג ווערט בעסער דערגרייכט דאס וואס מען טהוט איצט מיט דער הילף פֿון פערשידענע זאלצען. א חוץ אלעם ווערט אין דערזעלבער צייט אויך מעהר וועש אויסגעוואשען. ווי שטארק עס ווערען איצט איינגעפֿיהרט מעכאנישע וועשערייען קאן מען ארויסזעהען פֿון דער גרויסער צאהל כלים און אינסטרומענטען, וואס זענען ספעציעל דערצו אויסגעקלערט געווארען. גרויסע וועשערייען, ווי למשל וועשערייען פֿאר שולען, שפיטעלער, האטעלען וכדומה, ווערען איצט דורך און דורך איינגעריכטעט מיט מאשינען. אבער אויך קליינע וועשערייען טהוען דאסזעלבע. מע שפארט דערמיט פֿיעל צייט און געלד. —

מיר וועלען איצט אין קורצען בעשרייבען די ארבייט אין אזעלכע מאשינענוועשערייען. דאס אויסוואשען גופא פֿון גרעט קומט פֿאר אין צוויי אייזערנע אדער הילצערנע צילינדער, פֿון וועלכע איינער געפֿינט זיך אין דעם אנדערען. דאס גרעט לעגט מען אריין אין דעם אינעווענדיגען צילינדער, וועלכער איז דורכגעלעכערט פֿון אלען זייטען. אין דעמזעלבען צילינדער לעגט מען אריין זייף אין דער פֿארם פֿון א פאראשאק אדער פֿליסיגקייט, און דערנאך ווערט דיזער צילינדער דורך א קראן אנגעפֿילט מיט הייסען וואסער אדער מיט פארע. נאך דעם ווי דער קראן איז געעפֿענט און דאס הייסע וואסער גיסט נאכאנאנד אין דעם צילינדער, ווערט ער שנעל געדרעהט אהין און צוריק. דורך דעם ווערט דאס גרעט גוט אויסגעוואשען און דאס קויטיגע וואסער רינט ארויס דורך די לעכליך פֿון צילינדער. דער אויסווענינגסטער צילינדער איז נור כדי אריינצונעהמען דאס ארויסגערונענע וואסער און עס אבצופֿיהרען. אז דאס גרעט ווערט שוין ריין, ווערט עס נאך א $2-3$ מאל דורכגעשווענקט אין אפאראט, נאכדעם אונטערגעבלאזט אין קאלטען וואסער און ארויסגענומען פֿון דעם אפאראט. די צווייטע מאשין, דורך וועלכע דאס וועש מוז דערנאך דורכגעהן, איז די מאשין אויף אויסצוקוועטשען דאס וואסער. דער דאזיגער אפאראט ווירקט אזוי, אז דאס נאסע גרעט ווערט אין איניגע מינוטען אזוי טריקען, אקוראט ווי עס וואלט זיך כסדר איניגע שעה געטריקענט אויף דער זון. דער אפאראט בעשטעהט פֿון 2 קייל עבדיגע כלים, פֿון וועלכע איינע איז א מעשענע און די אנדערע איז א׳נ׳אייזערנע. די מעשענע כלי איז דורכגעלעכערט פֿון אלע זייטען און געפֿינט זיך אין דער אייזערנער כלי. די מעשענע כלי דרעהט זיך און איין מינוט איניגע טויזענד מאל אום ארום זיך, דאס אויסגעוואשענע גרעט ווערט אריינגעלאזט אין די דאזיגע מעשענע כלי, וועלכע ווערט געדרעהט מיט א מורא׳דיגער גיכקייט, און דאס וואסער וואס איז אין דעם נאסען גרעט ווערט מיט כח ארויסגעקוועטשט פֿון איהם, עס פֿליהט דורך די לעכליך ארויס אין די צווייטע כלי און פֿון דארט ווערט עס אבגעפֿיהרט. אזא אופֿן פֿון טריקענען גרעט איז פֿיעל פראקטישער און וועניגער צושטערענד ווי דאס טריקענען מיט צוויי הייסע צילינדער, דורך וועלכע דאס גרעט ווערט דורכגענומען. איניגע מינים גרעט בעדארפֿען, זיי זאלען לייכט אנגעקראכמאלעט ווערען. דער דערצו ערפֿונענער אפאראט מאכט דאס שנעל און האלט דאס גרעט אין צופֿיהרטען קראכמאל נור איינינע מינוטען. דאס גרעט, וואס מוז שטארקער אנגעקראכמאלעט ווערען, ווי למשל מאנושקעס, קעלנער, מאנושעטען וכדומה, ווערט אין דעם אפאראט אנגעטרונקען מיט קראכמאל וויפֿיעל מען וויל, גלייך ווי מען וואלט עס געטהון פֿון האנד. דערצו זענען די דאזיגע אפאראטען זעהר איינפאך. די וועשערייען, וואס וואשען נור איינפאכעס גרעט, קענען זיך בעגעהן אהן א אפאראט צום קראכמאלען, ווייל זיי געבען אב זייערע קונדען אויסגעוואשענעס גרעט אהן קראכמאל. אפֿט געבען אויך בעל־הבית׳טעס אב דאס גרעט אין די מעכאנישע וועשערייען, נור וואשען, און דאס איבריגע טהוען זיי אליין. צום לעצטען אויסטריקענען פֿון גרעט זענען פֿארהאן אין די וועשערייען בעזונדערע חדרים, וואו עס געפֿינען זיך דרעהענדע אפאראטען, אויף וועלכע דאס גרעט ווערט צולעצט געטריקענט, די טעמפעראטור ווערט אין די דאזיגע חדרים רעגולירט נאך פערלאנג. געוועהנליך איז דא אזוי הייס, אז מע קאן דא ניט זיין, און דאס אראבלעגען און אראבנעהמען פֿון גרעט אויף די אפאראטען ווערט געמאכט מיט דער הילף פֿון בעזונדערע איינריכטונגען פֿון דרויסען. פֿאר דעם פרעסען ווערט נאך דאס גרעט פֿון א בעזונדער אפאראט לייכט בעשפריצט. די אפאראטען צום פרעסען זענען פערשידען. צום פרעסען פֿין יעדען מין שטיקיל וועש האט מען ערפֿונען א בעזונדער אפאראט. עס געפֿינען זיך למשל בעזונדערע מאשינקעס צו פרעסען קעלנער, מאנושקעס, מאנזשעטען וכדומה, נור גאר פֿיינע פרעסערייען ווערען געמאכט פֿון די האנד. פֿאר דעם פרעסען ווערט דאס גרעט דורכגענומען דורך צוויי מאסיווע צילינדער און ערשט נאכדעם טרעט עס איבער אין ספעציעלע אפאראטען. די ארבייט ווערט דא געמאכט אזוי ריין און גוט, דאס מען קען ניט אונטערשיידען, צי ז' איז געמאכט פֿון האנד, צי מיט מאשינען. אין איניגע מינוטען ווערט א העמד אזוי גוט און שען אויסגעפרעסט, דאס נור א גוטע ארבייטערין קאן אזוי מאכען. דאס מעכאנישע פרעסען לוינט זיך אם בעסטען פֿאר פראסטערעס גרעט, למשל פֿאר ציכען, טישטיכער, האנדטיכער, לייליכער, סאלפעטקים וכדומה. דא ווערען גרויסע מאסען גרעט גיך אויסגעוואשען דורך איין ארבייטערין. צום פרעסען פֿון די דאזיגע מינים גרעט זענען איצט ערפֿונען געווארען אסך אפאראטען, וואס האבען דאס ציעל וואס מעהר ארבייט אין מעגליכסט קורצער צייט אויסצופֿיהרען. אזעלכע מיני אפאראטען ווערען געברויכט אין גרויסע האטעלען, שפיטעלער וכדומה. דאס גרעט ווערט פֿון דיזע אפאראטען ניט נור גוט אויסגעפרעסט, נאר אויך שעהן צונויפֿגעלעגט צום אבגעבען. מאשינען פֿאר וועשערייען מאכען איצט די גרעסטע מאשינענפֿאבריקען, און דער דאזיגער צווייג איז געווארען איינער פֿון די הויפטצווייגען אין דעם מאשינען־האנדעל.

אלמוני.

Verlag „Achiasaf“. Verantwortlicher Redacteur M. Berkowicz. Herausgeber, u. Buchdrucker Josef Fischer, Krakau

נ ד ב ו ת:

פיר דעם יודישען נאַציאָנאַל־פאָנד:

(דורך דער אדמיניסטראציאן „יוד" אין קראקוי)

הנני מברך במז"ט את מחולל „אחיאסף" ומנהלו מר א. קאפלאן ליום חתונת כתו שהיתה ביום ר"ח אד"ש ומחיר הט"ג הנני שולה 1 ר' לטובת הקופה הלאומית. סופר עברי.

די חברים פון דער אגודה „דורשי ציון" סעוואסטאפאל: גערציקאוו, גאחבערג, כורשטיין און ליכטענשטיין 3 ר' וועלכע זיי האבען אבגעלייזט פאר „אברעזקעס" אין זייער „מאסטעסקאיא"

ה' מ. פערעכאדניק סימפעראפאל האט צוזאמענגענומען 1.25 ר'.

פ' אסתר ריקמאן—באלשאי־טאקמאק — 3 ר'.

געזאמעלט אויף דער האכצייט פון ה' יעקב קיסטיצקי מיט פ' אסתר מאנהיימער: 1.35 (ה"ה ראטה, אהרנפעלד צו 25 ק'; ה' יונגפער 20 ק'; ה' מאצידלאויער 15 ק'; ה"ה יעקובאוויטש, קארשיטין, אבירענשטיין יעזיליניקאי צו 10 ק'; ה"ה אליוועגשטיין שווייצער צו 5 ק'.)

צוזאמען: 9.60 ר'.

געזאמעלט על ב"מ אצל ה' זלמן זלאטניקאוו: ה' זלמן זלאטניקאוו 50 קאפ; ה' קלמן קריצעווסקי 1 רו"כ; ה' יצחק פריימאן 50 קאפ; י. לעפסקין 1 רו"כ; ס. לעפסקין 1 רו"כ; א. י. אלאסקי 1 רו"כ; מ. א. נעמליחער 1 רו"כ—ס"ה 6 רו"כ. אבצוג פארטא 39 קאפ. בלייבט 5,61 רו"כ.

צוזאמען מיט פריהערדיגע 49.43 ר'; 17.67 קראנען.

בריעפקאסטען דער אדמיניסטראציאן

ה' ס' טייוו—מן זיטאמיר: אייער אגענט האט פאר אייך דעם זשורנאל נישט געצייכענט.

ה' י. ב. זאפ—קאמינסקיי: פאר די אבאנענטען פון „יוד" 1.80 ר' אויסער פארטא.

ה' ח. ה. יאנאווקא, ה' ד. ד. סאלאנטי: מיר האבען זיכער געשיקט; פיר פערלארען געהן אין וועג קאָנען מיר נישט פעראנטווארטליך זיין.

ה' י"ח ח-קי פאוואלאץ: עס געהט כסדר אויף דער אדרעסע גרינבערג.

ה' מ. ר. בערעזנא: ווענדעט זיך דירעקט צו דער רעדאקציע אין וויען.

ה' י. ז. וועליז: עס איז צו בעקומען.

נו' 3163—קאמענקא: מיר האבען געשיקט.

ה' מ. ב. קישינעוו: מיר קענען איצט נישט אַננעהמען קיין רעקלאמאציעס אויף וואס „פאר א יאהרען איז געוועזן".

נו' 5449 — יעקאט', נו' 5447 — חאראקאוו און י. ק. רודניא: די „קאלענדארען" זענען אין גאנצען פערגריפען.

ה' א. ל. קריוקאוו: דאס העפט וועט אייך קאסטען 30 ק"פ —

ה' נ. ב. קאליש: צו בעקומען, שיינט אונז, ביי ה' ש. גאלדבערג קיבארטי.—גרעץ'ס געשיכטע פאר אבאָנענטען פון „יוד" 1.80 ר' אויסער פארטא.

ה' ס. פ. קורלוי: אונז איז שווער צו ענטפערן אויף אזעלכע פראגען ווי „וואוהין ארויסצופאהרען אין אמעריקא, אין ארגענטינא אדער אין פאלעסטינא?" און דאביי נאך אויסרעכענען פון אומעטום די רייזע־קאסטען.

ה' ה. וו. פ—ן בעלצי: די „וועלטגעשיכטע" ווערט איבערגעדרוקט און וועט יעדען צושיקט ווערען.